sumar

editorial

file de istorie

invitați în paginile revistei

recenzii

știați că…

Proiect editorial finanțat de
ADMINISTRAȚIA FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL

Restituiri Pitești

Nr. 4(30)/2013
Anul XI
Serie nouă

Adresa redacției:
Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții,
tel. 0248/216348, 219976
fax. 0248/210068
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate provenind din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

ISSN: 1583-5863
Editor – Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Respect vremurilor, omagiu oamenilor

lect. univ. dr. Mihaela STĂNCIULESCU

Gândurile cuprinse în aceste rânduri sunt un omagiu şi un prinos de mulţumire aduse, la ceas aniversar, Clubului „Armand Călinescu" şi revistei „Restituiri" care îşi desfăşoară activitatea şi îşi scrie paginile la Centrul Cultural din Piteşti.

Clubul şi revista care-l exprimă alcătuiesc un pol de cultură şi de educaţie elevată pentru comunitatea argeşeană. Luate împreună, alcătuiesc un spaţiu al ideilor şi creativităţii, în care oameni inimoşi şi dedicaţi înţelegerii trecutului, cu umbrele şi luminile sale, slujesc cu nedisimulată dăruire cultura şi istoria, încercând să extragă învăţăminte folositoare contemporaneităţii. Sub cupola unei generoase table de valori, Clubul scrie, implicit, pagini proprii despre istoria acestui timp, refuzând conduitele iconoclaste şi manifestând îndoială faţă de ideile preconcepute.

Spiritul activ şi deschis care caracterizează activitatea Clubului de istorie „Armand Călinescu" vine din pasiunea unor oameni cu vocaţie pentru descifrarea înţelesurilor istoriei, pe care ei şi-o manifestă sub diverse forme, fie în activitatea ştiinţifică şi documentară a Clubului, fie prin cea de comunicare şi relaţionare în spaţiul public.

Analizarea fără reticenţe a trecutului, cu nedisimulat respect faţă de vremuri şi oameni, conferă continuitate unui proiect început prin anul 2002, când Clubul debuta sub auspicii optimiste. Faptul că activitatea sa a rezistat şi s-a diversificat este explicabil mai ales prin aceea că ideea de conştiinţă naţională a fost tratată aici în coordonatele contemporaneităţii, incluzând problemele de conservare a patrimoniului ori necesitatea diversificării şi modernizării investigaţiilor documentaristice.

O altă explicaţie a continuităţii şi consolidării prestigiului Clubului rezidă în spiritul său deschis, în promovarea consecventă, prin paginile revistei care îl reprezintă, a unor studii şi lucrări de cercetare şi de informare din domenii complementare ştiinţei istorice propriu-zise.

Răsfoind paginile revistei „Restituiri" aşa cum a evoluat peste ani, îmi vine în minte un episod cultural petrecut la finele secolului al XIX-lea. Memorialistul Gheorghe Panu, de altfel un reputat ziarist, scriitor, avocat şi om politic, preocupat de scrierea prelegerilor cu privire la importanţa istoriei românilor şi culturii noastre naţionale pe care le publica împreună cu Alexandru D. Xenopol în „Convorbiri Literare", l-a consultat pe fondatorul revistei, Titu Maiorescu, asupra orientării scrierilor sale. *„Când eşti convins de ceea ce crezi şi te bazezi pe acte şi documente sigure – spune adevărul fără să-ţi pese de ceea ce se va întâmpla"*, l-a sfătuit mentorul „Junimii" pe cel care traversase un conflict ireconciliabil cu viitorul rege al României, Carol I.

Fără să pretindă atributele unei publicaţii preponderent etice şi estetice, revista „Restituiri" se distinge cu precădere prin abordările profesioniste ce ţin de ştiinţa istoriei. Revista devine, astfel, o mărturie ea însăşi istorică, asupra faptului că, în cadrul Clubului, faptelor istorice li se redă dimensiunea corectă şi li se spune pe nume. Înfăţişarea cu obiectivitate a istoriei noastre, cu izbânzile şi eşecurile ei, nu trebuie să ne stingherească, trebuie să ne ajute să progresăm – pare a fi motto-ul publicisticii practicate aici.

Emulaţia pe care o stârneşte în comunitatea culturală argeşeană activitatea Clubului de istorie „Armand Călinescu" este explicabilă prin strădania, obiectivitatea şi dorinţa pentru adevărul istoric ce reuneşte colegiul ştiinţific. Revista „Restituiri" cuprinde, la fiecare apariţie, un evantai de opinii care au menirea să prevină interpretările greşite sau răuvoitoare asupra unora sau altora dintre evenimentele istorice analizate. Nefiind o publicaţie combatantă sau polemică prin excelenţă, revista reprezintă un spaţiu generos pentru afirmarea punctelor de vedere celor mai diverse.

Faptul că atât Clubul de istorie „Armand Călinescu", cât şi revista „Restituiri" au continuitate în apariţie şi funcţionare, că nu şi-au făcut un scop de a polemiza cu criticii lor, este dovada certă a realităţii că obiectivitatea, talentul şi conduita ştiinţifică îşi pun pecetea asupra activităţii ambilor vectori culturali, punând în valoare preocuparea permanentă pentru lucrul bine făcut.

Restituiri ale justiției

lect. univ. dr. Marius ANDREESCU

I. Curtea de Apel – Piteşti. Repere istorice

Există mai multe moduri de a concepe şi înţelege istoria unei naţiuni, a unui stat, a culturii, a civilizaţiei, a ştiinţei sau a oricărui domeniu concret în care omul şi-a pus amprenta, inclusiv istoria omului ca om. Dimensiunea empirică a cunoaşterii istorice are în vedere succesiunea evenimentelor, spre deosebire de perspectiva raţionalistă ce presupune descoperirea sau după caz formularea legilor istorie. Aceste forme de cunoaştere istorică ne se exclud, ci dimpotrivă se completează şi se susţin reciproc. Numai prin întrepătrunderea dialectică dintre cunoaşterea şi recunoaşterea faptelor istorice în diacronia lor şi esenţa raţională şi generală ce formează conţinutul legilor în istorie putem vorbi despre fiinţa istorică a unui popor, a unui domeniu de activitate, a unei instituţii şi poate fi înţeles sensul profund al gândului exprimat de Hegel: „Istoria este progresul în conştiinţa libertăţii".

Indiferent de perspectiva istorică sau de forma în care reflectăm istoria , pentru a deveni „ştiinţa istoriei", există un element comun şi anume *timpul.* Viziunea raţionalistă asupra evenimentului istoric nu duce la eludarea acestuia, ci la păstrarea concretului în evoluţia sa prin *restituire temporală.* Faptul istoric, pentru a primi sensul cerut de legea istoriei, trebuie să fie readus în prezent să fie restituit nu numai ca imagine, dar şi ca semnificaţie a realului contemporan. Astfel este posibil să se formuleze, concepte, categorii şi legi ale istoriei, fără a pierde concretul, succesiunea şi devenirea faptului istoric. Prin restituirea trecutului istoric, prezentului prin actul de conştiinţă al unei raţiuni ştiinţifice, evenimentul istoric nu mai este izolat, nu mai este contingent ci îmbracă forma necesităţii pline de sens a unui concept care la rândul său este o parte a sistemului conceptual dat de legile istoriei. Istoria într-o înţelegere raţionalistă este în primul rând faptul istoric restituit prin sensul general al legii, prezentului. Mai mult, realitatea prezentă, indiferent de domeniu nu poate fi înţeleasă în fiinţa sa de cât prin acest act de restituire prin care „fiinţa istorică" primeşte o realitate ontologică şi nu numai conceptuală.

Îndrăznim a spune că afirmaţiile de mai sus sunt valabile şi pentru justiţie.

Indiscutabil putem vorbi de o „fiinţă istorică a justiţiei", posibilă prin actul raţional de restituie a trecutului în concretul său, prezentului, pentru a primi astfel sensuri şi semnificaţii raţionale.

Obiectul acestui studiu nu ne permite aprofundarea acestei idei şi prin urmare vom încerca o modestă restituire în ale justiţiei în spaţiul istoric piteştean. Ca punct de reper istoric propunem o clădire, respectiv aceea în care funcţionează Curtea de Apel-Piteşti. Înţelegerea realităţii prezente a acestei instituţii implică o restituire istorică pentru a surprinde câte ceva din fiinţa istorică a justiţiei. Succesiunea evenimentelor istorice la care ne referim începe cu Legea de organizare judecătorească din 1865, care stabilea ca instanţe judecătoreşti: judecătoriile de plasă; tribunalele judeţene; curţile de apel; curţile cu juri în materie criminală şi Curte de Casaţie şi Justiţie.

După Primul Război Mondial, problema unificării în domeniul judecătoresc a fost o preocupare de prim ordin a guvernanţilor. În baza prevederilor Constituţiei din 1923, prin Legea privitoare la organizarea judecătorească din 25 iunie 1924 s-a realizat unificarea organizării judecătoreşti a României, stabilindu-se următoarele categorii de instanţe: 1. judecătoriile urbane,rurale şi mixte; 2. tribunalele. Acestea erau instanţe mixte, de prim grad şi de apel, în fiecare capitală de judeţ funcţionând un tribunal cu una sau mai multe secţii. 3. curţile cu juraţi, câte una pe lângă fiecare tribunal, compuse din 12 juraţi şi având competenţă în materie criminală şi pentru delictele politice şi de presă. Curţile cu juraţi au fost desfiinţate în 1938; 4. curţile de apel, 12 pentru toată ţara funcţionând ca instanţe superioare de control judiciar; 5. Curtea de Casaţie, instanţă supremă având o competenţă generală asupra întregului teritoriu al ţării.

În baza acestor principale legi de organizare judiciară, clădirea la care am făcut referire, situată pe strada Victoriei din Piteşti, a funcţionat ca „*tribunal*" din anul 1892 până în 1946. Ulterior acestei date a fost sediul altor instituţii ale statului.

În luna iulie 1992, în conformitate cu Legea nr. 92/1992 de organizare judiciară, s-a înfiinţat Curtea de Apel-Piteşti, instanţă superioară de judecată, având iniţial sediul în clădirea de pe strada Eroilor în care funcţionează în prezent Judecătoria Piteşti. În anul 1993 s-a stabilit ca sediu al Curţii de Apel-Piteşti, clădirea de pe strada Victoriei nr. 22, fost *Palat al Justiţie*, în urma retrocedării acestei clădiri către Ministerul Justiţiei, sediul în care funcţionează şi în prezent.

Începând cu luna octombrie 2010, sediul clădirii a intrat în reparaţie capitală, activitate care a fost finalizată, nu fără eforturi şi sacrificii, în iulie 2013. La începutul lunii septembrie din acest an a avut loc inaugurarea oficială a noului sediu care prin grandoare estetică şi funcţionalitate este un adevărat „Palat al Justiţiei". În concretul istoric, prin reconstrucţia acestei clădiri s-a produs o legitimă restituire a unui spaţiu care are ca destinaţie înfăptuirea justiţiei de către o instanţă superioară.

Faptul istoric în sine este plin de semnificaţii mai ales că la inaugurarea oficială a noului sediu al Curţii de Apel

Piteşti au fost prezenţi printre alţii: Înalt Preasfinţitul Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului, Calinic, Ministrul Justiţiei şi primarul municipiului Piteşti, domnul Tudor Pendiuc. Prin actual sacru şi politic în acelaşi timp al inaugurării, această clădire a fost restituită definitiv menirii ei de spaţiu destinat justiţiei.

Totuşi nu putem considera a fi încheiat procesul dialectic de restituire a justiţiei. Nu este suficientă clădirea oricât de monumentală ar fi; mai este nevoie şi de restituirea actului de justiţie la menirea sa valorică*, de act de dreptate.* Un asemenea proces complex, sinuos, de multe ori contradictoriu, supus precarităţilor existenţiale ale vremurilor noastre, presupune mai înainte de toate o încercare de cunoaştere şi în acelaşi timp de dezvăluire a contradicţiilor maladive ale justiţiei contemporane, de care nu este ferită nici justiţia argeşeană şi la care dorim să ne referim în cele ce urmează.

II. Contradicţiile maladive ale justiţiei

Un prieten – îndrăznesc a spune aşa deoarece, prin înţelepciunea şi senectutea lui creatoare, mă sporeşte întru idei şi seninătate – a scris de curând despre justiţia de la noi, mai precis despre avatarurile ,disfuncţionalităţile, neîmplinirile, contradicţiile, într-un cuvânt a pus în evidenţă câte ceva din realităţile sistemului de justiţie şi profilul oamenilor care au menirea de a o înfăptui.

M-am simţit „rostit", aşa cum ar spune Noica, adică pus în rostul meu,în ordinea care reprezintă întrucâtva mediul meu, nu numai profesional dar şi existenţial. Simt imboldul raţiunii nu atât de a-i răspunde confirmând sau infirmând, cât mai ales prin a continua gândul său.

Justiţia ar trebui să fie un sistem armonios pentru a fi în adevărul şi realitatea ei. „Adevărul este real numai ca sistem", spunea Hegel şi confirmând acest enunţ, justiţia este în adevărul ei numai în măsura în care îndeplineşte această condiţie. Sistemul înseamnă ordine coerentă, funcţionalitate, adecvare la real şi la scopul său, dar mai ales unitate în diversitatea sa, un universal concret în care fiecare parte să exprime întregul. Iar acesta să legitimeze prin ordinea creată părţile componente. Sistemul, inclusiv cel de justiţie se manifestă dialectic, se transformă, devine, are fiinţă istorică, fără a pierde armonia şi coerenţa. Gânditorul de la Jena sublinia că „adevărul este întregul. Întregul este numai esenţa care se împlineşte prin dezvoltarea sa". Ca orice sistem, justiţia are componente sau subsisteme: ideale, valorice; subsistemul normativ, jurisprudenţial (actul de justiţie), instituţional şi poate cea mai importantă componentă omul ca realizator dar şi ca beneficiar al actului de justiţie. Adevărul sistemului judiciar presupune realizarea în întregul său dar şi de către fiecare componentă a scopului existenţial propriu care este totodată şi fiinţa sa şi anume *dreptatea*, ca ideal valoric dar transpusă în concretul realităţii.

În măsura în care funcţiile, am zice noi menirea justiţiei împlinesc şi exprimă în acelaşi timp armonia funcţională a unui sistem care în orice moment încearcă adecvarea la scopul său ca valoare, realizarea dreptăţii, justiţia se regăseşte în adevărul sau, altfel spus îşi dă propria legitimitate, fără a aştepta ca acesta să-i fie dată, în forme uneori inadecvate, din afară.

Curtea de Apel Piteşti în perioada interbelică

Curtea de Apel Piteşti (2013)

Contradicţiile şi în general orice disfuncţionalitate în coerenţa sistemului sau neadecvarea la scop sunt maladii, carenţe ale justiţiei, care o depărtează de la rostul şi adevărul ei. Atunci când maladiile justiţiei devin cronice, dar cu manifestări ce duc spre acutizare, putem vorbi de o criză a sistemului de justiţie. Justiţia noastră se află evident într-o astfel de criză cronică cu tendinţe de acutizare. Principala cauză o constituie contradicţiile maladive ale sistemului. Spre deosebire de contradicţiile benefice care dau devenirea, cele maladive tind să depărteze tot mai mult justiţia de la realitatea şi adevărul ei. Încercăm în cele ce urmează să punem în evidenţă contradicţiile ma-

ladive ale sistemului de justiție specifice crizei în care acesta se află:

1. Contradicția fundamentală a justiției este între lege şi dreptate. Există o ruptură de esență între ordinea valorică ce ar trebui să constituie scopul şi ființa justiției, iar pe de altă parte ordinea construită a normelor şi a jurisprudenței. *Dreptul*, dreptatea, nu mai reprezintă scopurile şi adevărul justiției; substituindu-se acestor valori, legea normele şi jurisprudența, care vor să-şi găsească legitimitate în sine, în formele abstracte, realități efemere, interese şi scopuri precare, ci nu în idealul şi realitatea dreptății. Desigur, chiar şi în situația unui sistem de justiție care este armonios funcțional şi nu are această maladie, nu există întotdeauna o suprapunere formală între lege şi dreptate. În cadrul sistemului de justiție sănătos, între dreptate şi lege există o contradicție unilaterală, în sensul că legea ar putea contrazice dreptatea dar aceasta nu contrazice legea. Criza sistemului judiciar exprimă uneori în forme acute inadecvarea în termeni absoluți între dreptate şi lege.

Contradicția amintită a dat frâu liber „voinței de putere" a guvernanților de a impune propria ordine şi legitimitate justiției prin a norma şi legifera în încercarea lipsită de sens şi iluzorie de a crea o „ordine a normelor" care să înlocuiască ființa şi adevărul justiției: *dreptatea*. Realitatea demonstrează că această falsă ordine se dovedeşte de multe ori în ea însăşi incoerentă, contradictorie şi mai ales inadecvată realităților cărora care le este destinată. Simpla acumulare de norme, de legi chiar şi codificate, nu duce la aşezarea în ființa şi în rostul lor a omului, a socialului şi a justiției dacă normele nu exprimă ca fenomen esența: ordinea superioară a valorilor de dreptate, echitate, adevăr, proporționalitate, toleranță. Jurisprudența se manifestă la fel în preocuparea exclusivă de a-şi corespunde şieşi sau normelor, de a fi suficientă prin sine însăşi şi nu prin a se raporta la ordinea superioară a valorilor mai sus-amintite. Actul de justiție realizat de magistrat caută cu obstinație legitimarea exclusiv prin norma juridică şi nu prin ordinea valorică ce ar trebui să-i fie proprie.

Această contradicție maladivă este confirmată, dar nu conştientizată de tehnica şi formalismul juridic. O hotărâre judecătorească nu se pronunță în numele dreptății, ci „în numele legii", adică în numele unei ordini construite de o voință politică temporară pentru realizarea unor interese de asemenea temporare cufundate în particularitatea lor şi de multe ori contrare binelui comun, şi nu aşa cum ar fi firesc în numele ordinii *date* şi nu *construite* a valorilor exterioare justiției, dar care reprezintă adevărul şi scopul acesteia.

Doctrina afirmă că judecătorul, pronunțând o hotărâre, „spune dreptul". Ar fi bine să fie aşa. În fapt, de cele mai multe ori, magistratul prin hotărârea judecătorească pronunțată „spune legea" – atunci când o face – încercând să includă sentința sa în ordinea legii, care nu este neapărat şi ordinea dreptății Judecătorul, dacă are conştiința realizării unui act de justiție, respectând statutul său moral şi profesional nu contrazice legea, deşi există situații când ar trebui şi ar putea să o facă în numele unei ordini superioare formate din valorile subsumate conceptului de dreptate. Pentru un asemenea act, ce nu este numai de justiție, dar şi de dreptate este nevoie de curaj. Magistratul trebuie să-şi asume riscul de a depăşi ordinea imperfectă construită a legii pentru a legitima actul de justiție pe care îl realizează în realitatea valorică superioară a principiilor metafizice ale dreptului. O asemenea ieşire din normalitatea formelor inadecvate realului concret este riscantă pentru judecător, deoarece ordinea construită a legii îşi poate impune forța sa coercitivă.

Justiția contemporană este dominată de ordinea normativității, a formelor ce nu sunt abstrase din realitate dar fac abstracție de ea.

Ruptura maladivă dintre lege şi dreptate (legea ca expresie a voinței legiuitorului, a puterii temporare fiind aceea care doreşte o atare despărțire) ar trebui să se reflecte şi în planul învățământului juridic. Pentru o corectă adecvare la criza justiției reliefată prin această contradicție, dar şi pentru a reflecta ordinea legii, ci nu a dreptului ce este predată spre însuşire studenților, facultățile de profil nu ar trebui să se mai numească „de drept", ci „facultăți de legi", aşa cum era odinioară.

2. Contradicția dintre justiție şi „lume", înțelegând prin „lume" atât omul în individualitatea sa, cât şi societatea în ansamblul său. Se pare că este tot mai prezent în actualitatea justiției şi pus la loc de cinste dictonul *„Fiat justiția et pereat mundus"*. Nu este un simplu dicton este o realitate tragică, o maladie a justiției, constând în legitimarea neautentică a separației justiției de om şi de lume. Justiția nu poate să trăiască, să triumfe, *să fie* dacă lumea moare. Între lume şi justiție există o contradicție unilaterală: justiția poate contrazice lumea, dar lumea nu poate contrazice justiția, deoarece lumea este mediul, elementul ce justifică manifestările justiției. Dreptatea prin justiție implică omul atât ca realizator al actului de justiție, cât şi ca beneficiar .

În manifestările sale contemporane , justiția aflată în criză realizează tot mai mult dictonul „Fiat justiția et pereat mundus" încercând să devină un sistem închis, existând pentru el însuşi, iar în unele cazuri chiar mai grav îndreptat împotriva omului singurul beneficiar al actului de justiție, negând astfel propria rațiune de a fi . Criza justiției, prin această maladie, se regăseşte şi în retorica lipsită de conținut a proclamării „omului abstract" prin drepturi tot atât de abstracte cu intenția de a da o formă teleologică manifestărilor sale. Dar adevăratul sens existențial al justiției şi finalitatea acesteia totodată este omul considerat în demnitatea sa de om. Retorica specifică separației dintre justiție şi lume în favoarea omului abstract, impersonal are manifestări evidente. În fața instanței, într-o hotărâre judecătorească, omul devine „*numitul*", cel mult identificat printr-o calitate procesuală la fel de impersonală.

Ruptura existențială dintre justiție și lume, mai mult încercarea justiției de a-şi nega propriu mediu care îi justifică rațiunea de a fi, nu poate confirma ordinea firească, dialectică ce ar trebui să caracterizeze o bună aşezare a justiției în adevărul ei, ci ar putea avea la capăt de drum neantul, justiția ca formă goală, lipsită de plinătatea pe care o conferă „justul" existent numai în raport cu demnitatea omului.

3. Contradicția dintre justiție, înțeleasă chiar şi în accepție de ordine normativă a legii, iar pe de altă parte actul de justiție și magistratul care îl realizează. În filosofie se vorbeşte de o lume autonomă a valorilor existente în sine şi pentru sine, independentă chiar şi față de om. Aşa cum am precizat, justiția este incontestabil o realitate şi un sistem instituțional normativ dar şi valoric. Spre deosebire de alte sisteme de valori: morale, religioase şi în general culturale, esența justiției constă în realizarea şi împlinirea ei în şi prin actul de justiție al magistratului fără de care sistemul de justiție nu se închide. Se poate vorbi cel mult de autonomia dreptului înțeles ca ordine valorică, dar nu şi de autonomia justiției în afara actului prin care se concretizează. Spre deosebire de alte sisteme valorice sau de altă natură, justiția este exemplul clar al unui universal concret realizat prin actul de justiție a cărui expresie este în primul rând hotărârea judecătorului.

Prin urmare, actul de justiție poate să confirme sau să infirme ordinea normativă a justiției şi în egală măsură dreptul ca sistem valoric. Este o situație similară cu raportul dintre experiment şi teoria ştiințifică, primul putând după caz infirma sau confirma teoria. Numai că în sfera teoriilor ştiințifice un experiment poate infirma o teorie legitimând o ordine nouă, superioară, care s-o includă pe cea veche aşa cum s-a întâmplat cu teoria relativității elaborată de Einstein. Spre deosebire, actul de justiție, dacă este contrar ordinii normative sau ordinii valorice a dreptului, nu este decât o eroare judiciară, voită, nevoită sau accidentală a magistratului care neagă însăşi justiția şi implicit dreptul abolind astfel ordinea juridicului şi ordinea de drept având ca finalitate nu o altă ordine, ci dezordinea, haosul. Şi câte erori judiciare sunt astăzi ştiute sau neştiute.

Trebuie subliniat şi aspectul că actul de justiție nu se poate disocia de persoana celui care îl înfăptuieşte, de magistrat. O hotărâre judecătorească chiar anonimizată nu este anonimă: actul de justiție cuprinde în el însuşi persoana, dar şi personalitatea magistratului. Se poate spune nu numai că magistratul este autorul actului de justiție, dar şi actul de justiție „îl face" pe magistrat. Atunci când erorile judiciare devin evidente – cauza fiind abandonul de către magistrat a statutului moral, social şi profesional acesta pactizând cu dezordinea specifică nonvalorilor existențiale – există obiceiul de a spune că sunt cazuri izolate ce nu caracterizează sistemul de justiție şi ordinea dreptului. Nu este adevărat. Justiția ca sistem valoric trebuie să fie confirmată în ființa sa, adeverită, prin fiecare act de justiție, prin fiecare hotărâre judecătorească. O singură eroare judiciară, un singur magistrat corupt sau imoral, neagă trimițând în neant, în neființă juridicul şi ordinea de drept. Realitatea contemporană continuă să ofere mult prea multe exemple de astfel de situații, încât te întrebi dacă a mai rămas ceva din ființa valorică a justiției. Iată o manifestare acută şi nu numai cronică a crizei justiției.

Justiția, aflată în ființa şi adevărul ei, impune magistratului, ca fapt de conştiință, obiectul judecății: faptele omului ci nu omul, adică fenomenalul specific omenescului din om. Conştientizând principiile dreptului şi implicit dreptatea ca valoare specifică unei ordini superioare celei normative, judecătorul, realizând actul de justiție, trebuie totuşi să se raporteze teleologic la omul concret, chiar dacă se va pronunța numai asupra faptelor (acțiuni şi omisiuni) ale acestuia.

Spre deosebire, în cazul unei justiții maladive, judecătorul îşi închipuie că are puterea de a judeca omul ci nu numai faptele lui.

4. Căderea în exterioritate. Desigur, justiția realizată de om şi pentru om este profană "la măsurile omului", dar valorile sacre fac parte din ființa sa.

Fiind o componentă a realității temporare umane, justiția înțeleasă în dimensiunea sa valorică implică raportul dintre transcendent şi transcendental la care s-au referit Kant şi Heidegger. Ca realitate a omului şi a societății, justiția nu ar trebui să fie transcendentă adică „dincolo" de om şi de lume şi nici dincolo de propria sa rațiune de a fi. Dacă se întâmplă aşa suntem în prezența unei manifestări maladive specifice crizei justiției, în primul rând prin separarea acesteia de „lume" aşa cum am arătat mai sus. Justiția trebuie să fie şi să rămână în ființa sa *transcendentală,* respectiv „dincoace" de precaritățile existențiale ale lumii acesteia şi în afara conflictelor şi intereselor politice de tot felul, fără implicații în lupta pentru putere sau în jocurile puterii. Transcendentalul justiției este ființa acesteia în dimensiunea sa valorică, este dreptul ca dreptate manifestată fenomenal prin actul de justiție.

Criza contemporană a justiției înseamnă căderea din imuabilitatea transcendentalului valoric şi existențial propriu în exterioritatea socială şi politică cu consecința diminuării sau chiar pierderii ființei, a dreptului ca valoare. Exemplele sunt din nefericire mult prea multe: conflicte şi contradicții în interiorul sistemului instituțional al justiției; transformarea justiției în instrument pentru actorii politici sau de alt gen; implicarea în lupta pentru puterea temporară sau în jocurile puterii atât a justiției în ansamblul său, cât şi a magistraților; trecerea de la mediatizarea actelor de justiție la justiția mediatică, înfăptuită prin mas-media; abandonarea de către magistrați a statutului profesional şi moral pentru câştigul iluzoriu conferit de implicarea în precaritățile, uneori mizeriile lumii; retorica arogantă şi agresivă a formelor fără fond prin utilizarea la întâmplare şi mai ales pentru satisfacerea unor interese egoiste de multe ori imorale a numelui sacru al justiției şi al dreptului: „în numele legii", „în numele dreptului" de-

vin simple formule pentru a legitima ceea ce este lipsit de legitimitate. Căderea în exterioritate este o manifestare dureroasă a crizei justiţiei resimţită poate nu atât de mult de sistemul judiciar, cât mai ales de cei care sunt beneficiarii acesteia: omul, oamenii, societatea.

Am vorbit de criza justiţiei. Există şi o justiţie a crizei constând în iluzia sistemului de a exista prin contradicţiile maladive mai sus expuse într-o lume aflată nu în realizarea „progresului în conştiinţa libertăţii” cum credea Hegel, cât mai ales într-un proces de *des-fiinţare*, de abandonare a fiinţei culturale valorice şi înlocuirea acesteia prin elementele civilizaţiei, tehnicizarea excesivă, într-un cuvânt prin dominaţia formelor de civilizaţie asupra culturii şi nu invers cum ar fi normal. În plan social şi politic procesul de *des-fiinţare* a lumii se manifestă prin *democraţia maselor* şi a *individualismului democratic* cu consecinţa ignorării omului ca persoană şi personalitate, omul devenind „individ” într-o ordine socială, normativă, economică sau politică în care nu-şi confirmă *sinele* deoarece a devenit un simplu număr preluat de retorica formelor şi idealurilor goale.

Justiţia crizei nu poate avea fiinţă, deoarece este în afara adevărului şi a scopului ei ca şi societatea crizei de altfel la care încercă să se adapteze. Nu poate exista un raport adecvat între justiţia aflată în grave contradicţii maladive şi o societate aflată în criză cu scopul de a legitima existenţa unei justiţii a crizei. Justiţia crizei poate fi totuşi o realitate, dar lipsită de adevăr, de fiinţă, pentru că nu tot ce există şi *este.*

III. Judecătorul şi justiţia

Prietenul meu vorbea despre singurătatea şi intransigenţa judecătorului oarecum cu nedumerire. Şi pe bună dreptate. Judecătorul, magistratul în general, nu poate fi singur, nu se poate izola, nu poate fi un înstrăinat. Dar el poate fi un *însingurat*. Trăind în comunitate el trebuie să fie în comuniune cu toţi ceilalţi şi în acelaşi timp să preia în fiinţa şi mai ales în conştiinţa sa cât mai mult din sentimentele, valorile, aspiraţiile celorlalţi, bineînţeles dacă toate acestea au semnul fiinţei, sunt benefice şi nu maladive. Binele comun, dar numai ca valoare creştină, trebuie să devină binele propriu. Însingurarea, retragerea în sine nu implică abandonarea mediului social, ci, dimpotrivă, regăsirea şi evaluarea acestuia prin sinele propriu: „este în noi ceva mai adânc decât noi înşine” – spunea Fericitul Augustin. Numai prin însingurarea în sinele propriu judecătorul poate înţelege omul, îl poate prelua,poate înţelege câte ceva din sinele lumii. Însingurare şi nu singurătate; a fi cu tine în sinele mai adânc, dar şi în comuniune cu altul al tău.

Judecătorul trebuie să se raporteze la omul concret şi nu abstract, acesta din urmă înţeles de Goethe ca fiind dat prin totalitatea oamenilor. Trebuie să-şi apropie de fiinţa sa vorbele lui Eminescu: „în fiecare om o lume îşi face încercarea”, descoperind şi înţelegând această lume în fiecare om care vine înaintea scaunului de judecată. În însingurarea sa bucuria judecătorului trebuie să fie aceea la care se referă Kant: „Două lucruri umplu sufletul cu mereu nouă şi crescândă admiraţie şi veneraţie: cerul înstelat deasupra mea şi legea morală în mine”.

Desigur judecătorul priveşte în pământ (sau la pământ), precum arată mâna lui Aristotel din tabloul lui Rafael. Numai aşa poate să-şi asume realul, concretul, existentul, pentru ca, împreună cu Platon, să se ridice la idee. Judecătorul priveşte la pământ fireşte pentru a putea simţi şi cunoaşte nu numai raţionalul din real, dar şi realul ca raţiune şi pentru a conştientiza sensurile pietăţii. „Mai înalt este omul în genunchi decât în picioare” – sublinia părintele Arsenie Boca.

Intransigenţa nu poate fi proprie fiinţei unui judecător, deoarece implică autoritatea impersonală, manifestată în numele legii şi al dreptăţii, dar în fapt fără om şi fără dreptate. Intransigenţa înseamnă situarea în planul exclusiv a logicii formale cu a sa distincţie categorică între adevăr şi fals, între „da” şi „nu”. Dar câte nuanţe, câtă bogăţie de sensuri oferă viaţa între aceste valori extreme în care trebuie identificat şi juridicul.

Nu intransigenţa, ci pietatea, îndurarea trebuie să caracterizeze judecătorul, deoarece numai astfel poate să vadă şi să înţeleagă câte ceva din omenescul fiecărui om. Spunea Noica: „trebuie să ai îndurare pentru cele neînsemnate ca să vezi însemnătatea lor”. Pietatea judecătorului este pietatea justiţiei. Ce bine exprima, la 1919, fiinţa şi menirea justiţiei marele jurist Matei Cantacuzino şi cât de mult ne depărtăm noi astăzi de adevărul justiţiei pentru a ne cufunda în neautenticul „celeilalte justiţii”, a crizei: „Într-o bisericuţă din Roma am văzut tabloul unei femei care ţinea în mâinile ei pământul negru. Îl îmbrăţişa cu căldură; expresia ei arăta că este o mamă, care cu ochii întorşi spre cer, parcă cerea să smulgă din seninul lui, lumină. Mă aşteptam să fie scris dedesubt: Caritatea, sau Dreptatea, sau Filantropia. Nu. *Era Justiţia!* Justiţia nelegată la ochi şi înţelegătoare a tuturor durerilor, iar nu cealaltă justiţie, oarbă, cu spada într-o mână şi în cealaltă ţinând un cântar atât de mic, încât nu poate cuprinde nimic din mizeriile noastre”.

Bibliografie

- Dumitru V. Firoiu, *Istoria Statului şi Dreptului Românesc*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978.
- Petre Popa, *Piteşti Memento*, Ed. Paralela 45, Piteşti, 2008
- George Fotino, *Curs de istoria dreptului român*, Ed. Casa Şcoalelor, Bucureşti 1940.
- Ioan Athanasiu, Gheorghe Vasilescu, *Anuarul oraşului Piteşti, Curtea de Argeş şi al Judeţului Argeş*, Tipografia Liga Poporului, Piteşti, 1925.

Colegiul Național „I.C. Brătianu" – capodoperă de arhitectură şi monument istoric

prof. drd. Constantin VĂRĂȘCANU

Un eveniment important în istoria învăţământului argeşean, din ultima decadă a secolului al XIX-lea, a fost transformarea Gimnaziului din Piteşti, înfiinţat în anul 1866, în liceu.

Demersurile pentru înfiinţarea primei clase de liceu au început în anul 1886 şi au continuat, tot mai insistent, până în ianuarie 1894, când profesorii gimnaziului, într-un raport înaintat Ministerului se angajează, în mod categoric, să predea gratuit obiectele de studiu pentru clasa a V-a „cât timp Onor Minister va crede de cuviinţă a ne lăsa această sarcină"[1].

Ministerul, prin ordinul nr. 4878 din 14 iulie 1894, a dispus „înfiinţarea de la 1 septembrie 1894, ca încercare, a clasei a V-a la acel gimnaziu. Astfel, începe transformarea Gimnaziului din Piteşti în liceu, proces ce continuă şi în anii următori, când se înfiinţează succesiv clasele a VI-a şi a VII-a[2]. Totuşi, Gimnaziul din Piteşti va fi numit liceu abia la 1 septembrie 1896, conform Ordinului Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice nr. 5640 din 23 august acelaşi an: „De la 1 septembrie 1896, urmând a se înfiinţa şi clasa a VII-a (…) şcoala va purta numele de liceu[3]. La început s-a numit Liceul Clasic din Piteşti.

În februarie 1898, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, cu ordinul nr. 4878, face cunoscut că „prin decretul regal nr. 279 din 26 ianuarie 1898" s-a aprobat ca liceul să poarte pe viitor numele de Liceul „Ion C. Brătianu"[4].

Transformarea gimnaziului în liceu impunea cu mai multă necesitate construirea unui local propriu. La 1 octombrie 1897 se punea piatra fundamentală a actualului local, situat pe strada Egalităţii, azi strada „Armand Călinescu" nr. 14. Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice era atunci Spiru Haret, iar director al liceului – Nicolae Gh. Dumitrescu, profesor de geografie cu studii la Paris.

Construcţia, realizată din fondurile Ministerului, după planurile arhitectului Alexandru Băicoianu, a fost terminată în toamna anului 1899, când liceul se mută în ea.

Din procesul-verbal de predare-primire a noului local şi a mobilierului liceului, semnat la 26 octombrie 1899 de către conducătorul lucrării, Catzianu, şi directorul liceului, Nicolae Gh. Dumitrescu, rezultă că liceul se compunea din cinci corpuri: şcoala, sala de gimnastică, locuinţa directorului, locuinţa personalului de serviciu, dependinţele. Corpul şcolii cu parter şi etaj avea 12 săli de clasă, bibliotecă, amfiteatru, cancelarie etc. În fiecare sală se afla o catedră, un fotoliu şi o tablă fixă pe scripete, iar în opt săli de clasă – bănci pentru elevi a câte două locuri, în total 200; în sala de desen erau 22 de bănci a trei locuri fiecare, 70 de taburete, o catedră, un fotoliu şi o tablă fixă pe scripete[5].

Şcoala avea instalaţii de apă, spaţii pentru desfăşurarea tuturor activităţilor de învăţământ. Frumuseţea clădirii, a cărei faţadă este decorată cu un frumos mozaic din plăcuţe de aur, cu stema regală strălucind pe fronton, a atras atenţia multor personalităţi, între care şi marele istoric Nicolae Iorga. În aceeaşi etapă (1897-1899), peisajului urbanistic al oraşului Piteşti i s-a adăugat frumoasa clădire a Prefecturii Argeş, azi clădirea Muzeului Judeţean, situată pe aceeaşi stradă „Armand Călinescu".

La conducerea Liceului „Ion C. Brătianu" s-au succedat ca directori în perioada începuturilor profesori valoroşi precum Mihai Căprescu (1894-1897), Nicolae Gh. Dumitrescu (1897-1900; 1901-1905), Gh. Constantinescu (1900-1901).

La numai câţiva ani de la darea în folosinţă, clădirea liceului necesita mai multe reparaţii şi îmbunătăţiri. Ele au fost sintetizate în două tablouri din anul 1907 şi se referă la refacerea tencuielilor, a unor sobe, a pardoselilor şi lambriurilor, a grupurilor sanitare, a acoperişului de la amfiteatru, realizarea unui postament de pictură pentru statuia lui I.C. Brătianu, consolidarea malului din spatele liceului, reabilitarea sălii de gimnastică etc.[6]

Pentru reparaţii la liceu, Ministerul face cunoscut, prin adresa din 28 mai 1908, că alocă suma de 1.761 lei"[7].

Odată cu decretarea mobilizării, în 1916, în localul liceului a fost instalat spitalul „Crucii Roşii", iar după invazia armatelor germane a rămas în întregime la dispoziţia acestora. Cursurile s-au ţinut în alte locaţii în timpul războiului şi abia în anul şcolar 1919-1920 s-a reintrat în localul propriu, care a necesitat multe reparaţii şi o nouă dotare a laboratoarelor, în urma stricăciunilor şi jafurilor săvârşite de cotropitorii germani[8].

Comitetul şcolar, înfiinţat în 1919, a preluat unele probleme financiare ale şcolii, între care întreţinerea din contribuţia părinţilor a claselor extrabugetare şi începerea construcţiei internatului şcolar în anul 1924-1925, finalizată în anul 1936. În noua clădire se afla şi o sală de festivităţi, modernă şi spaţioasă.

Conform procesului-verbal din 3 decembrie 1930 încheiat de Ic. M.D. Preoţescu, preşedintele Comitetului şcolar al liceului, Fr. Cheresteni, directorul liceului şi I. Bratu, delegat al Serviciului tehnic al judeţului Argeş, Liceul „I.C. Brătianu" dispunea de o suprafaţă totală de teren de 14.420 mp, pe care sunt construite următoarele imobile:

1. Liceul „I.C. Brătianu" cu o suprafaţă de 1.418 mp
2. Noua clădire în construcţie cu destinaţie de internat

– 1.130 mp

3. Locuința directorului – 266 mp
4. Sala de gimnastică – 189 mp
5. Casele cumpărate de la N. Predescu – 206 mp
6. Locuința fostă a portarului – 108 mp

În lipsa actelor necesare pentru evaluarea după valoarea constructivă, comisia a cerut avizul inginerului Ion Georgescu, antreprenorul noii construcții a liceului. Acesta a evaluat construcția liceului împreună cu terenul pe care este construit la suma de 15.611.800 de lei. Valoarea totală a imobilelor din „Brătianu" era evaluată la suma de 24.227.645 de lei[9].

Colegiul Naţional „I.C. Brătianu"

Dintr-un document anterior aflăm că „liceul este proprietatea Ministerului Instrucțiunii Publice, iar actualmente se lucrează la construcția internatului"[10].

În 1940 s-au efectuat noi lucrări de reabilitare: s-au pardosit cu parchet de fag patru clase[11] şi s-au pus lambriuri de brad, executate de antrepriza V.G. Felitză din Piteşti[12], căruia i se încredinţează în anul următor şi confecționarea a 40 de bănci[13].

În ziua de 6 mai 1944, oraşul a fost supus unui violent bombardament al aviației americane, provocând mari pagube instituțiilor şi clădirilor particulare. Clădirea liceului a fost lovită din plin. „Este total distrus internatul, iar liceul grav avariat".

În anul 1945 au început lucrările pentru refacerea internatului şcolar, pe vechiul amplasament. Acestea au fost finalizate în 1949, dar după un proiect modificat.

Dintr-o corespondență din anul 1959 rezultă că s-au efectuat unele lucrări de reabilitare precum: asfaltarea unei părți din curtea şcolii şi trotuarelor din fața liceului, refacerea instalației electrice a sălii de gimnastică, reorganizarea bibliotecii (peste 17.000 de volume), procurarea a 110 bănci, confecționarea şi amplasarea în fața clădirii a bustului lui Nicolae Bălcescu etc. Se propunea înlocuirea scărilor interioare, a duşumelelor din clase (vechi de 60 de ani), vopsirea în ulei a sălii de bibliotecă şi a coridoarelor, refacerea acoperişului laboratorului, ars în urma unui incendiu, repararea zidurilor din aripa interioară, distruse de bombardament[14].

Într-o adresă, din 25 mai 1959, adresată Secției de Învățământ şi Cultură a Oraşului Piteşti, directorul liceului, Nicolae Vlad, preciza că „Localului şcolii noastre, care datează din 1897, nu i s-a făcut nici o reparație capitală în interior. Socotim că este imperios necesar ca pentru anul 1960 să fie prevăzută în buget suma de aproximativ 500.000 lei în scopul reparării interioare"[15].

În anul 1961, localul liceului a intrat în reparații capitale care au durat până în 1963, valoarea lor ridicându-se la un milion de lei[16].

Capodoperă de arhitectură şi monument istoric ce străluceşte şi împodobeşte cu aurul de pe frontul său oraşul Piteşti, Colegiul Național „Ion C. Brătianu", instituția publică din care şi-au luat zborul atâtea lumini ce i-au dus faima pe toate meridianele, aşteaptă marii arhitecți care să-i redea măreția şi eleganța după o jumătate de secol de aşteptare.

Note:

[1] Direcția Județeană a Arhivelor Naționale (în continuare D.J.A.N.), fond Liceul Nicolae Bălcescu, dosar 1/894, f. 20.
[2] Ibidem.
[3] D.J.A.N., dosar 34/1986.
[4] Vlad Nicolae, Popescu Tudor, Fulgeanu Constantin, Monografia Liceului Nicolae Bălcescu din Piteşti 1866 – 1966 – 1991, S.C. Tiparg Piteşti, 1992,p. 26.
[5] D.J.A.N., fond cit., dosar 41/1899, f. 261.
[6] Ibidem, dosar 1/1907, f. 112.
[7] Ibidem, dosar 1/1908, f. 173.
[8] Vlad Nicolae, op. cit., p. 36.
[9] D.J.A.N., dosar 5/1930-1931, f. 2.
[10] Ibidem, dosar 2/1928, f. 27.
[11] Ibidem, dosar 1/1940, f. 328.
[12] Ibidem, f. 330.
[13] Ibidem, f. 339.
[14] Ibidem, dosar 1/1958-1959, ff. 6, 7.
[15] Ibidem, f. 8.
[16] Nicolae Vlad, op. cit., p. 58.

Preocupări ale Primăriei Piteşti pentru modernizarea învățământului după 1864

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Potrivit Legii instrucțiunii publice din 1864, Ministerului Cultelor şi Instrucțiunii Publice îi revenea sarcina de a plăti salariile învățătorilor, de a stabili programele de curs, de a-i angaja pe învățători după anumite standarde de pregătire. Restul obligațiile ce decurg din organizarea unei şcoli trebuia asumat de comunitatea locală (găsirea unui local de şcoală şi suportarea costului închirierii sau al întreținerii, plata lemnelor pentru încălzire, asigurarea salariului servitorilor şcolii şi găsirea unei locuințe pentru directorul şcolii etc.).

Lipsa unor localuri de şcoli suficient de încăpătoare, igienice era o problemă a Primăriei Piteşti în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. Astfel, revizorul şcolar al județului Argeş informa în 1891 Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice că *Şcoala de fete nr. 1* nu are local încăpător. Ministerul, pentru a soluționa această problemă, a propus două măsuri: înființarea, de la 1 octombrie 1891, a unei şcoli noi de fete, pe lângă cele două şcoli care funcționau deja, cu clasele întâi şi a doua, îndrumate de aceeaşi institutoare, Victoria Vlădescu, în casele *„expropriatului M. Chirițescu”*[1]; a doua măsură a fost recomandarea făcută Primăriei Piteşti de a închiria pentru şcoală *„localuri încăpătoare, cu camere de clasă spațioase şi igienice”*[2].

Localul găsit de primărie pentru nou înființata *Şcoală de fete nr. 3* nu era corespunzător. Directoarea acestei şcoli, institutoarea Victoria Vlădescu-Furduescu, reclama localul neîncăpător pentru şcoala pe care o conducea.

Interesantă pentru reflectarea aspectului unei şcoli primare urbane din România de la sfârşitul secolului al XIX-lea, dar şi pentru relațiile care existau uneori între două instituții, şcoala şi primăria, este schimbul de scrisori dintre institutoarea *Şcolii de fete nr. 3* şi primarul de atunci al Comunei urbane Piteşti. Astfel, V. Furduescu (institutoarea) reclama ministrului următoarele nereguli: localul închiriat de primărie pentru şcoală era impropriu, iar prețul de închiriere era dublu față de o chirie obişnuită; starea igienică era precară. La parter, şcoala avea trei *comersanți* (chiriaşi şi ei), din care unul era un cârciumar evreu, iar *„gazele infecțioase de jos* – probabil fumul de țigară, n.n. – *abundă, predispunând la o serie de infecțiuni”*[3]. Alte aspecte reclamate de V. Furduescu erau acelea că: *„latrinele chiriaşilor, inclusiv ale cârciumei comunică cu cele ale şcolii”*, iar în curtea şcolii, şi aşa destul de strâmtă, *„s-a închiriat şi o magazie de băuturi spirtoase, o cameră pentru vândut cereale şi un grajd pentru fân”*[4].

Institutoarea propunea mutarea şcolii într-o altă *„extremitate a oraşului”,* pentru că se găsea la 20 de metri de localul *Şcolii nr. 1 de fete* şi foarte mulți părinți preferau să-şi trimită copilele la acea şcoală şi nu la cea condusă de dna Furduescu.

Prin răspunsul său către ministrul cultelor şi instrucțiunii publice, primarul Piteştiului încerca să se disculpe, arătând că: *„institutoarea exagerează, pentru că localul a mai fost ocupat de o şcoală de fete cu patru clase şi nimeni nu s-a plâns de lipsa spațiului* (Şcoala nr. 3 de fete avea numai trei clase, n.n.). *De asemenea, localul mai fusese concesionat şi inginerilor inspectori ai drumului de fier şi chiar Prefectura județului a funcționat o vreme în acel local”*.

Înainte de a primi acel local în discuție, *Şcoala de fete nr. 3* funcționa în *„nişte miserabile cocioabe, atât de infecte şi de igrasioase”*, astfel încât primarul nu înțelege de ce institutoarea nu apreciază noul local[5]. Ca o soluție pentru rezolvarea diferendului, primarul cere Ministerului Cultelor şi Instrucțiunii Publice *„să ne scutească de la începutul anului şcolar viitor de cheltuielile întreținerii Şcolii de fete nr. 3, înființate de prisos”*[6]. Aşadar, pentru primar, o şcoală în plus era un motiv de stres, pentru el numărul elevilor dintr-o clasă neavând nicio importanță pentru calitatea educației şi chiar pentru sănătatea micuțelor eleve.

Primăriei Piteşti i-au fost trimise de către Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice în 1892 mai multe planuri de şcoală, care ofereau condiții optime de studiu pentru micuții elevi. Proiectele primăriei erau însă altele, pentru că nu au fost alocați bani pentru o asemenea investiție.[7]

Ministrul cultelor şi instrucțiunii publice, Take Ionescu, pentru a soluționa cazul, ceruse date concrete despre numărul elevilor din fiecare clasă pentru şcolile primare din Piteşti, fie de băieți, fie de fete. În urma situației trimise de directorii de şcoală respectivi, statistica reieşită a fost următoarea[8]:

---

[1] DGAS, filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti,* ds. 2/1891, f. 45, 49.
[2] Ibidem, f. 45.
[3] DGAS, filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti*, ds. 29/1894-1895, f. 47.
[4] Ibidem.
[5] Ibidem, f. 48.
[6] Ibidem, f. 56.
[7] Ibidem, ds. 6/1892 – 1893, f. 7.
[8] Ibidem, ds. 29/1894-1895, f. 55.

Pentru şcolile primare de băieți:

Numele şcolii	Clasa I/elevi	Clasa a II-a/elevi	Clasa a III-a/elevi	Clasa IV-a/elevi	Total elevi şcoală
Şcoala nr. 1	76	52	67	64	259
Şcoala nr. 2	79	51	62	55	247
Şcoala nr. 3	54	30	31	20	135
Total elevi	209	133	160	139	641

Pentru şcolile primare de fete:

Numele şcolii	Clasa I/elevi	Clasa a II-a/elevi	Clasa a III-a/elevi	Clasa IV-a/elevi	Total elevi şcoală
Şcoala nr. 1	43	33	29	15	120
Şcoala nr. 2	46	37	20	10	113
Şcoala nr. 3	32	26	18	-	76
Total elevi	121	96	67	25	308

Pe baza acestei statistici se impun câteva observații. În primul rând, este justificată şi existența celei de a treia şcoli primare de fete, chiar dacă numărul elevelor care frecventează această şcoală este mai mic față de al celorlalte două şcoli. În al doilea rând, se observă că numărul şcolărițelor, în comparație cu cel al băieților, este mult mai redus, probabil tot o consecință a prejudecăților epocii respective. În al treilea rând, se observă, atât în cazul băieților, cât şi în cel al fetelor, că puțini elevi finalizau studiile primare, numărul elevilor din clasa a a IV-a, în special, fiind considerabil mai redus decât al celor din primele clase (cu excepția *Şcolii de băieți nr. 1*). În concluzie, remarca primarului Piteştiului că înființarea *Şcolii de fete nr. 3* este de prisos nu se justifică.

Condițiile improprii sănătății elevilor din şcolile piteştene sunt remarcate şi de doctorul oraşului pentru *Şcoala de băieți nr. 3*. Doctorul se adresează primarului în 1895 cerându-i, *„în interesul sănătății copiilor care frecventează acea şcoală, să se găsească alt local, acesta fiind foarte mic pentru numărul copiilor care sunt înscrişi”*[1]. Medicul arată, în continuarea adresei către primar, că necesarul de aer pentru un om este de cca 6 m³ pe oră. Şcolarii nu dispuneau decât de 1 m³ de aer, datorită sălilor de clasă prea mici.

În 1882, în Piteşti, Primăria se confruntă cu următoarele probleme în ceea ce priveşte întreținerea şcolilor : *Şcolii private Apostol Pellinescu* i se acorda o subvenție de 20 de lei an[2]; în luna februarie 1882, *Şcoala primară de fete nr. 2* aproape a terminat lemnele pentru încălzire, deoarece iarna lui 1881/1882 a fost o iarnă foarte grea, *„frigul a început din septembrie”*[3]. Spațiul oferit de Primărie şcolilor provenea din localuri închiriate şi, de cele mai multe ori era neîncăpător. Astfel, la *Şcoala de fete nr.1*, sala de lucru era *„prea mică şi întunecoasă”*, elevele acuzând dureri de cap.[4] Se încerca o standardizare a mobilierului şcolar, Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice trimițând primăriilor un model de bancă al cărei preț era de 35 de lei.

În fiecare an, primarul oraşului, în calitate de preşedinte al Comitetului şcolar, trebuia să selecteze, dintre numeroasele oferte de manuale ale autorilor sau ale editurilor, pe cele care erau oferite premii elevilor la sfârşitul anului şcolar. Astfel, însuşi istoricul A.D. Xenopol îi trimitea primarului Piteştiului, ca de altfel cred că tuturor primarilor de comune urbane, la 27 aprilie 1882, din Iaşi, propunerea de a cumpăra *„un număr de exemplare din cartea „Războaiele dintre ruşi şi turci şi înrîurirea lor asupra țărilor române”, pentru că „această carte este folositoare tinerimei, tratând cu toate amănuntele istoria politicii statelor europene ce au venit în atingere cu românii de la 1711 până în 1878”.* Cartea era scrisă în două volume şi costa 7 franci. Primarul de atunci al Piteştiului nu a achiziționat mai multe cărți, iar exemplarul primit l-a dăruit bibliotecii Gimnaziului din Piteşti, respectiv directorului Trifonescu[5].

O serie de dispoziții ale ministerului cultelor şi instrucțiunii publice, referitoare la învățământ pentru anul 1882, se refereau la faptul ca localurile de şcoală să fie destinate doar pentru şcoală şi nu pentru întruniri publice[6].

În 1882, toate şcolile din Piteşti, la solicitarea M.C.I.P., realizează o statistică a elevilor, subliniind naționalitatea şi religia acestora. Tabloul național şi confesional era următorul:

1. La *Şcoala de meserii,* director C. V. Theodorescu, erau 15 elevi, toți de naționalitate română şi de religie ortodoxă.

[1] Ibidem, f. 86.
[2] Ibidem, ds. 13/1882, f. 1.
[3] Ibidem, f. 6.
[4] Ibidem, f. 10.
[5] Ibidem, f. 20.
[6] DGAS, filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti, fond Primăria Piteşti,* ds. 13/1882, f. 111.

2. La *Gimnaziul din Piteşti,* în 18 septembrie 1882, erau 147 de elevi, repartizaţi astfel. 72 în clasa I; 42 în clasa a II-a; 25 în clasa a III-a; 8 elevi în clasa a IV-a. După naţionalitate, situaţia era următoarea: 136 români, 5 israeliţi, 2 armeni, 1 polon, 2 austrieci, 1 italian. Din punct de vedere al religiei, elevii erau: 136 creştini ortodocşi, 4 catolici, 5 israeliţi, 2 gregorieni.

3. *Şcoala de băieţi nr. 1*, director Sevastian Hernea[1], avea următoarea situaţie: 258 de elevi, repartizaţi astfel:

Clasa	români	germani	armeni	israeliţi	unguri	Total elevi
I	64	2	1	1	-	68
II	61	3	1	-	1	66
III	70	1	-	1	-	72
IV	50	1	-	-	1	52
Total elevi	245	7	2	2	2	258

4. *Pensionul de fete M. Monti* din Piteşti era situat pe strada Egalitatea nr. 368, directoare fiind Mari Monti şi avea, în 1882, 33 de elevi, aparţinând naţionalităţilor: română – 30 de elevi şi austro-ungară – 3.elevi. Interesantă este situaţia confesională a elevilor:

Religie / elevi	ortodocşi	Catolici	protestanţi	israeliţi
33	19	1	6	7

5. P*ensionatul lui Josephine Ott* avea 48 de eleve, 41 erau românce, de religie ortodoxă, o elevă era armeancă, ortodoxă, o elevă era de naţionalitate germană, de religie protestantă, 5 eleve erau israelite, aparţinând religiei mozaice.

6. *Şcoala de fete nr. 1* avea următoarea situaţie (directoare – Eufrosina Tănăsescu):

Clasa/naţionalitatea şi confesiunea	Română/ ortodoxă	Ungară/ reformată	Italiană/ catolică	Israelită/ Mozaică	Germană/ catolică	Total eleve
I	59	1	2	12	-	74
a II-a	23	-	-	7	2	32
a III-a	19	-	1	4	-	24
a IV-a	4	-	-	-	-	4
Total eleve	105	1	3	23	2	134

7. Pentru *Şcoala primară de fete nr. 2*, directoare T. Gheorghiu, situaţia elevelor este prezentată pe confesiuni şi pe naţionalităţi, astfel:

Naţionalitatea	română	germană	israelită	greacă	sârbă	ungară	Total eleve
Nr. eleve	154	10	15	1	1	5	186

Situaţia confesională era raportată astfel primarului de către directoarea şcolii, fără să se mai detalieze şi apartenenţa naţională a elevelor:

Confesiunea	ortodoxă	mozaică	catolică	protestantă	Total eleve
Nr. eleve	156	15	11	4	186

[1] Sevastian Hernea (1837-1895) este transilvănean de origine, institutor şi director al Şcolii primare de băieţi nr. 1 mai bine de 20 de ani. S-a remarcat printre dascălii destoinici care au educat primele generaţii de tineri pe baza Legii din 1864. S-a stins din viaţă la numai 58 de ani, fiind înmormântat în cimitirul oraşului Piteşti, apud Dinu, M. Ion, *Figuri de dascăli…,* p. 20-21.

8. *Şcoala primară de băieţi nr. 2* avea 186 de elevi în 1882, repartizaţi astfel: în clasa I – 40 de elevi, dintre care „4 armeni, 8 ovrei, iar restul români”[1]; în clasa a II-a erau 55 de elevi,; în clasa a III-a – 53 de elevi, iar în clasa a IV-a erau 38 de elevi. Toţi elevii, cu excepţia celor din clasa I, erau de naţionalitate română şi aparţineau cultului ortodox.

9. *Şcoala privată Apostol Pellinescu* „din culoarea de roşu”, strada Dna Bălaşa nr. 274, avea 32 de elevi care aparţineau cultului ortodox, fiind de naţionalitate română, cu o singură excepţie, un elev fiind armean. Şcoala avea doar clasele I şi a II-a, în prima clasă fiind înscrişi 26 de elevi, iar în clasa a II-a, doar 6 elevi.

10. *Şcoala israelită română* din Piteşti avea, la 28 septembrie 1882, 65 de elevi, „de naţiune ebraică şi de religie mozaică”[2]. Elevii erau repartizaţi astfel. În clasa I erau 24 de elevi, în clasa a II-a – 18 elevi; în clasa a IV-a erau 14 elevi, iar în clasa a IV-a se aflau doar 9 elevi. Directorul şcolii se numea Lazăr Cassavan.

11. *„Şcoala catolică din urbea Piteşti”* avea doar 14 elevi, tot la 28 septembrie 1882, dintre care 4 elevi erau de naţionalitate română, de religie ortodoxă, iar 10 elevi erau de naţionalitate germană şi de religie catolică. Şcoala era condusă de preotul Antonin Ciardella.

Colegiul Naţional „I.C. Brătianu”

12. *Şcoala privată din curtea Bisericii Mavrodolu* trecea, de la 1 noiembrie 1882, „pe cheltuiala statului”, preotul I. Petculescu, care era şi învăţător, urmând să primească salariul de 100 de lei/lună de la ministerul de resort şi nu din bugetul primăriei, aşa cum îl primise până atunci. În anul şcolar 1882/1883 avea 83 de elevi. Astfel, în clasa I erau 55 de elevi, din care 52 erau români şi de religie ortodoxă, unul de religie gregoriană şi de naţiune armeană, iar 2 elevi erau de confesiune reformată, fiind maghiari. În clasa a II-a erau doar 28 de elevi, toţi români şi ortodocşi.[3]

13. În 1882 funcţiona în Piteşti şi o *Şcoală reformată*, condusă de pastorul Schuster, care era un mozaic etnic şi confesional, deşi număra doar 18 elevi: 8 elevi erau germani, 6 români, un francez, 2 israeliţi, un ungur. Religiile elevilor erau: luterană (8 elevi), ortodoxă (6 elevi); catolică (1 elev), reformată (un elev); mozaică (2 elevi).

În oraş funcţionau nu numai şcoli primare, dar şi un gimnaziu, adică o şcoală secundară. În 1886 s-a decis, de către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, construirea unei clădiri pentru această şcoală, în condiţiile în care primăria oraşului trebuia să asigure locul pentru amplasarea acelei clădiri[4]. Pentru acest proiect, Primăria Piteşti va ceda locul din Strada Egalităţii, rămas liber după construirea cazărmii pompierilor. Planul construcţiei era realizat de arhitectul oraşului, Zacharias[5]. Una din condiţiile necesare realizării proiectului era existenţa unui loc cu o lăţime de 60 de metri, pentru amenajarea unei grădini a gimnaziului. Se pare că locul cedat de Primăria Piteşti a îndeplinit aceste cerinţe, pentru că Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice acceptă această donaţie şi se angaja să construiască clădirea de gimnaziu în trei ani[6]. Pentru urgentarea lucrărilor de construcţie, primarul oraşului făcea apel şi la deputatul Dimancea, piteştean, avocat de profesie, „ca să stăruie pentru construirea gimnaziului” pe lângă forurile competente[7].

Până la finalizarea localului nou al gimnaziului, cursurile se desfăşurau normal, directorul Toma Trifonescu preocupându-se pentru dotarea şcolii cu material didactic, cerând Primăriei suma de 1.000 de lei pentru a cumpăra aparate de fizică[8].

Foarte interesant, din punctul de vedere al stării învăţământului piteştean din1888, este *„Raportul inspecţiilor şcolilor primare urbane”* către primarul Piteştiului, raport ce trebuia trimis ministrului cultelor şi instrucţiunii publice de către primar, care era preşedintele acelei comisii[9]. Comisia de evaluare a învăţământului primar piteştean pentru anul şcolar 1887/1888 era compusă din Th. Socolescu, N. Nanoescu, I.P. Comăneanu, Alexandru Pr. Neculescu. Aceasta a constatat „*vechea rutină*” din şcolile piteştene, adică *„apelul la memorie, care conduce la reproducerea mecanică a unor reguli din partea elevilor”*. De asemenea, membrii comisiei făceau aprecieri critice şi asupra metodelor utilizate de majoritatea dascălilor piteşteni, anume aceea de *„a le prezenta elevilor de la începutul lecţiei concluzia”*, ceea ce conduce la *„procedeul nefolositor de a învăţa pe dinafară”* la toate materiile, în loc să se folosească metoda intuitivă[10]. În acelaşi context, erau elaborate observaţii şi asupra programelor, considerate, de autorii raportului respectiv, *„tot atât de*

[1] DGAS, filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti, fond Primăria Piteşti,* ds. 13/1882, f. 137.
[2] Ibidem, f. 144.
[3] Ibidem, f. 150

[4] Ibidem, ds. 5./ 1886-1887, f. 3
[5] Ibidem,f. 7,8
[6] Ibidem, f. 18
[7] Ibidem, f. 22
[8] Ibidem, ds.11/1888,f.1
[9] Ibidem, f. 30-31
[10] Ibidem.

defectuoase şi iraţionale pentru că nu purced de la concret la abstract, de la indefinit, la definit, de la imaginar la raţional". Comisia considera *„neutil"* studiul Vechiului Testament în clasele primare, pentru că acest studiu, după autorii Raportului, *„face mai mult rău decât bine, pentru că are ca studiu poporul ebraic, pe care-l scoate din rândul popoarelor prin regulile de viaţă şi îl arată ca ieşit din mulţime printr-o serie de himere şi fapte supranaturale"*[11]. Concluzia comisiei de evaluare era defavorabilă metodelor şi programelor utilizate în şcolile primare: *„În rezumat, d-le primar, programele sunt vitioase, metodele sunt învechite şi reclamă deosebita atenţie a celor în drept"*[12].

În schimb, aprecierile comisiei la adresa corpului profesoral erau elogioase: *„Cu toate acestea, corpul profesoral în genere, faţă cu greutăţile de neînvins şi starea noastră culturală, şi-a făcut datoria"*, pentru că *„toate temele prevăzute în programe au fost parcurse, s-au constatat progrese"*[13]. Erau menţionate numele câtorva institutori şi institutoare care s-au distins în contextul evaluărilor întreprinse de comisie. Aceştia erau: Sisilica Tănăsescu, de la *Şcoala de fete nr. 2,* Dra Georgescu, Sofia Furduescu, dna Andrian. Dintre institutori, au fost remarcaţi pentru rezultatele elevilor, următorii: Sevastian Hornea, Lăzărescu şi Pr. Boerescu, de la *Şcoala de băieţi nr. 1*; dl Busuioc, de la *Şcoala nr. 2.* La această şcoală exista şi un muzeu, remarcat de către comisia de evaluare.

În acelaşi *Raport asupra stării învăţământului primar din Piteşti*, la finele anului şcolar 1887-1888, se constata lipsa *„obiectelor trebuincioase pentru a se face uz de învăţământul intuitiv"*[14], mai ales la şcolile de fete, deci a materialelor didactice moderne. Se remarcă, de asemenea, şcolile neigienice. În continuare, semnatarii Raportului arătau: „ne-au atras atenţia, aproape pretutindeni, nedezvoltarea copiilor, din cauza lipsei exerciţiului de gimnastică, exerciţiu care, deşi prevăzut în program, totuşi, e neglijat din cauza lipsei unei persoane specializate"[15].

Fiecare local de şcoală primară din oraş era trecut în revistă de semnatarii Raportului. Astfel, pentru *Şcoala nr. 1 de fete* (directoare – Al. Georgescu) se constată că localul este insuficient şi *„nepropriu"* pentru patru clase; în clasa întâi erau 75 de eleve care *„intrau şi ieşeau prin sala de clasă unde învăţau elevele din clasa a III-a, pusă într-un antreu, tot atât de impropriu"*[16].

Localul Şcolii nr. 2 de fete era *„propriu şi suficient"*, dar era nevoie de a *„se separa clasele de odăile de serviciu şi bucătăria d-nei directoare, Sisilica"*[17].

La localul *Şcolii nr.1 de băieţi*, director – Hernea, trebuiau reparaţii pentru ca sălile de clasă să poată *„fi hygienice şi salubre"*, pe când localul *Şcolii de băieţi nr. 2* era *„excelent"*. *„Nepropriu curăţeniei"* era catalogat şi localul *Şcolii de băieţi nr. 3*, unde director era în 1888 institutorul Chiţescu.

Reclamaţiile din interiorul lumii şcolii sunt subiect de discuţii pentru Consiliul comunal Piteşti în 1888 şi 1889. Astfel, intendentul (servitorul) *Şcolii de băieţi nr. 2* îl informa pe primar că directorul acelei şcoli a refăcut coteţul de păsări şi întreţine o serie de găini şi gâşte, care fac murdărie, în curtea şcolii. La 24 mai 1889, primarul Piteştiului adresează ministrului cultelor şi instrucţiunii publice o reclamaţie împotriva directorului *Şcolii de băieţi nr. 2* – institutor: Andreianu – care *„s-a instalat în localul şcolii şi nu mai vrea să plece"*[18]. Primarul Piteştiului arăta în reclamaţia către ministru că orăşenii au construit *„cu mari sacrificii"* un local destinat numai pentru şcoală, unde funcţiona în 1889 şi Gimnaziul şi unde învăţau carte 500 de elevi. Problema semnalată de primar era aceea că, de doi ani, deci din 1887, directorul Şcolii de băieţi nr. 2 s-a instalat cu familia în fostele încăperi ale Şcolii de băieţi nr. 3 şi a transformat în case de locuit acele încăperi. *„A aşezat prin curte coteţe de păsări, cuhne şi spălătorie, la care, fără jenă, consumă lemnele şi cărbunele pe care Primăria le dă şcolii"*[19]. Pentru Şcoala de băieţi nr. 3, primăria a închiriat un local particular, „care lasă mult de dorit". Pentru ca Şcoala nr. 3 să fie reinstalată în localul construit de primărie, directorului Şcolii nr. 2 i se cerea să elibereze casele de la Sf. Dimitrie 1889. Nu ştim dacă directorul a părăsit localul în discuţie, cert este însă că servitorul reclamant a fost înlocuit de către directorul Şcolii nr. 2, respectiv Andreianu.

În dotarea şcolilor din oraş s-au implicat şi orăşenii. Astfel, în 1888, foarte mulţi locuitori donau bani Şcolii nr. 2 de băieţi pentru achiziţionarea de mobilier didactic şi materiale, sumele variind de la un leu la 35 de lei. Printre donatori era şi Primăria Piteştiului, care contribuia cu 84 de lei[20].

Scurta prezentare creionează principalele probleme cu care se confrunta învăţământul piteştean în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după adoptarea Legii instrucţiunii publice adoptate la 25 noiembrie 1864 care introducea două principii fundamentale: gratuitatea şi obligativitatea învăţământului primar, atât pentru băieţi, cât şi pentru fete. De asemenea, se observă imperfecţiunile legii, care nu asigura şi localurile de şcoală corespunzătoare, dar şi eforturile făcute de comunitate pentru a se asigura cuprinderea tuturor copiilor de vârstă şcolară într-o clasă unde să deprindă tainele învăţăturii, în condiţii cât mai bune.

[11] Ibidem.
[12] Ibidem.
[13] Ibidem.
[14] Ibidem.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.
[17] Ibidem.
[18] Ibidem, f. 44, 57.
[19] Ibidem.
[20] Ibidem, f 23.

Piteştii „licitați”. Fragmente de istorie interbelică

dr. Marin TOMA

Istoria cotidianului aduce cercetătorului şi pasionatului de trecut o mulţime de informaţii cu privire la tumultul social al fiecărei epoci istorice. Monitorul Oficial nr. 26 din 1 februarie 1929[1] este unul dintre aceste documente ale vieţii de zi cu zi în perioada interbelică românească. În cadrul acestuia, majoritare sunt actele juridice emise de tribunale, printre care şi cel al judeţului Argeş. Tribunalul din Piteşti a decis scoaterea la licitaţie a averilor mai multor locuitori ai oraşului ca urmare a imposibilităţii acestora din urmă de a-şi onora contractele semnate la un moment dat. Datele istorice pe care le putem culege, utilizând o asemenea sursă, sunt interesante şi bogate în conţinut. Actele nu doar că ne descriu imobilele scoase la licitaţie, ci ne oferă detalii importate despre locaţia acestora şi despre construcţiile aflate în vecinătate şi despre proprietarii lor.

Prin urmare, Nae Ştefănescu, domiciliat în Piteşti, str. Vasile Lupu, nr. 4, cere Tribunalului Piteşti scoaterea la licitaţie a averii familiei Justina şi Nicolae Fierarul pentru neplata unei datorii de 80.000 de lei la care se adăugau un procent anual de 10% şi 35% în caz de executare, precum şi onorariile avocatului (5.000 de lei) şi alte cheltuieli judecătoreşti. Debitorii locuiau în Piteşti, str. Exerciţiului, nr. 46. Averea scoasă la licitaţie cuprindea:

„ Un teren în suprafaţă de o jumătate de hectar care se învecineşte: la răsărit, cu strada Exerciţiul, la apus şi miazănoapte cu moşt. def. C. Badea, la miazăzi, cu Niculae Teoharescu, având lăţimea de 16 m, începând cu măsurătoarea dinspre Nicolae Teoharescu şi mergând spre deal, pe o lungime de 22 m, iar de aci înainte va fi de 8 m, începând măsurătoarea tot din Nicolae Teoharescu şi mergând cu această lăţime de 8 m, pe toată lungimea locului lui Nicolae Teoharescu, care este de 19 m, şi de aci înainte locul se lăţeşte până în proprietatea lui Ilie Rusu, până în fundul grădinilor lui N. Teoharescu şi Victor Ionescu, păstrând şi ca hotar tot continuitatea liniei despărţitoare drepte de pe terenul unde e lăţimea de 8 m şi mergând spre deal, până unde se va completa o suprafaţă de o jumătate de hectar. Pe acest teren se află următoarele construcţiuni: o pereche de case în faţa străzii Exerciţiul, compusă din trei camere şi o sală cu geamlâc, o construcţie de lemn de ostreţe, învelită cu tablă din fier; o magazie închisă cu scânduri şi învelită cu carton; un şopron de scânduri, învelit tot cu carton. Curtea închisă cu palan de şipci şi ulucă este situată în Piteşti, strada Exerciţiul nr. 146, plasa Bascov, judeţul. Argeş”.

Într-un alt caz, prin intermediul avocatului I. Naumescu, Banca Populară Orăşenească „Albina” din Piteşti cere scoaterea la licitaţie a averii negustorului piteştean Ion Nicolaescu pentru recuperarea datoriei de 200.000 de lei, cu procent de 6% pe an, la care se adaugă cheltuielile de judecată şi alte cheltuieli. În cadrul averii care urma să fie scoasă la licitaţie, regăsim şi o gospodărie aflată în oraşul Piteşti:

„Un corp de case situat în Piteşti, strada Craiovei nr. 54, plasa Bascov, judeţul Argeş, compus dintr-o prăvălie în faţa stradei Craiovei şi patru camere în şir la acelaşi acoperământ, construite din zid masiv, învelite cu tablă de fier. Un alt corp de case mai vechi, compus din patru camere şi antreu, cu pivniţă dedesubt, mai în fundul curţii, construite din zid, învelite cu tablă de fier; o camera tot de zid, izolată, aflată mai spre stradă, învelită cu tablă de fier. Două magazii de scânduri învelite cu tablă de fier. Un grajd de scânduri învelit cu ţiglă, o magazie pentru ţuică, de zid, învelită cu tablă şi o latrină, împreună cu locul lor care merge dinspre răsărit din strada Craiovei spre apus, până în strada Mircea-Vodă, împreună cu împrejmuirea de palan care se învecineşte: la răsărit cu strada Craiovei, la apus cu strada Mircea-Vodă, la miazănoapte, cu Dumitru Puiu şi la miazăzi cu preotul Vişinescu”.

Ecaterina Dumitrescu, menajeră din Piteşti, strada „Brâncoveanu” nr. 3, solicita recuperarea datoriei sale de la negustorul piteştean Ilie Din zis „Ciocoiu” în valoare de 30.000 de lei, la care se adăugau un procent de 30% pe an şi cheltuielile de judecată. Averea imobilă scoasă la licitaţie prin decizie judecătorească este următoarea:

„O pereche de case compusă din trei camere de locuit, cu o sală şi pivniţă dedesubtul camerei mari, învelite cu tablă de fier, o magazie de scânduri în fund, sub acoperişul căreia mai este o cameră, învelită tot cu tablă, împreună cu locul lor. Tot în curte mai este construită încă o cameră mică. Toate acestea sunt situate în oraşul Piteşti, strada Banu Mărăcine nr. 15, având lăţimea la stradă şi în fund 12 m şi lungă de 14,10 m, învecinată: la răsărit cu Arsene Lăzărescu, la apus cu Stan Stoicescu, la miazănoapte cu moştenitorii Ilie Bolonaş şi la sud cu strada Banu Mărăcine”.

Negustorul piteştean Hristea Matoş, domiciliat în strada Tudor Vladimirescu nr. 10, solicita Tribunalului Argeş recuperarea datoriei de 50.000 de lei, dobândă de 6% pe an, plus cheltuielile de judecată, de la debitorii Anica Nicolae Din, tutorele legal al minorilor rămaşi de pe urma defunctului său soţ, Nicolae Din, şi Paraschiva Z. Mihail, moştenitoarea acestuia din urmă. Averea scoasă la licitaţie pentru recuperarea datoriei cuprindea:

„Imobilul din Piteşti, str. Cimitirul Armenesc nr. 3, plasa Bascov, judeţul Argeş, care se învecineşte: la răsărit, cu proprietatea Nicolae Din, la apus, cu strada Cimitirul Armenesc, la miazănoapte, cu Ion Parşan şi la miazăzi cu Gheorghe I. Matei. Acest teren are lăţimea la stradă de 10 m, iar lungimea spre răsărit, de 70 m. Pe acest teren se află următoarele construcţiuni: o pereche de case de zid, cu două camere, învelite cu tablă de fier vechi; un alt corp, compus din două camere, învelit cu şiţă; un alt corp, tot cu două camere, învelit cu tablă de fier, în rând cu ce-

[1] Monitorul Oficial, nr. 26, vineri, 1 februarie 1929, partea a II-a, pp. 1074-1076.

lelalte două corpuri dintâi; un grajd de blăni, învelit cu tablă de fier, lung a de 12 m şi lat ca de 5 m; curtea deavalma cu proprietatea lui G.I. Matei are case în aceeaşi curte cu ale debitorului Nicolae Din".

Un alt negustor, N.I. Marinescu, domiciliat în Piteşti, str. Râurilor nr. 29, solicita, în două dosare separate, recuperarea datoriilor de la Ştefan Rădulescu, tot negustor, domiciliat în str. Şerban-Vodă nr. 8. Sumele datorate de debitor erau de 40.000 de lei cu dobândă de 12% pe an şi 30.000 de lei cu o dobândă de 6%, la care se adăugau cheltuieli de judecată şi alte cheltuieli în funcţie de particularităţile fiecărui dosar aflat spre judecare la Tribunalul Argeş. Averea scoasă la licitaţie pentru recuperarea datoriei cuprindea: „Imobilul din Piteşti, strada Şerban-Vodă nr. 8, plasa Bascov, judeţul Argeş, compus dintr-o prăvălie la stradă şi o magazie, iar în curte – un corp de case de locuit, având şase camere, un antreu cu subsolul lor şi o latrină; acest imobil, la etaj, are sală deschisă, construcţie de zid, învelită cu tablă de fier, iar magazia dintre casele de locuit se află închisă cu blăni şi învelită cu tablă de fier; curtea deavalma cu alţi proprietari; care imobil se învecineşte: la răsărit cu proprietatea decedatului Ghica Vasiliu, la apus cu Năstase Susu, la miazănoapte, cu strada Brătianu şi la miazăzi cu strada Şerban-Vodă".

Relatările de mai sus au o importanţă mare pentru istoria municipiului Piteşti, în special pentru încercarea de a reconstitui aspecte ale vieţii sociale, ale nivelului de trai, precum şi caracteristicile arhitecturii orăşeneşti din epocă.

Oraşul Piteşti şi tsunami-ul roşu

prof. Ionel Claudiu DUMITRESCU

Un cutremur cu magnitudine mare poate să genereze valuri înalte capabile să nimicească tot ce întâlnesc într-un port. Coastele japoneze au fost lovite de multe ori de-a lungul timpului şi termenul „tsunami" s-a impus în limbajul geografilor. Chiar dacă oraşul Piteşti nu este situat pe ţărm şi nici seismele nu sunt chiar atât de devastatoare, totuşi ceva a măturat localitatea şi nimic n-a mai fost ca înainte. Luna septembrie 1944 era marcată de sosirea Armatei Roşii, oştire considerată modernă prin armament, dar înzestrată cu o cruzime specifică ideologiilor totalitare şi pustiurilor Asiei.

Tovarăşul Iosif Vissarionovici Stalin era preocupat doar să asigure victoria revoluţiei mondiale şi metodele cele mai brutale erau aplicate pentru a se ajunge cât mai repede la Berlin. Avea nevoie de o bucată cât mai mare din Europa pentru a putea să-i arunce pe anglo-americani în mare. Alianţa împotriva Germaniei naziste era doar o cale pentru a pune mâna pe cât mai multe resurse ale inamicilor indicaţi de ideologie. Aprovizionarea armatei cu bunuri alimentare şi de strictă necesitate nu era în centrul atenţiei conducerii de la Moscova, unităţile putând să facă rechiziţii după bunul-plac al mitralierelor. Jaful era limitat doar pentru a se putea trimite noi provizii şi pe timp de iarnă, să nu apară un fel de deşert. Cum România nu cunoscuse încă modelul de rai socialist, existau foarte multe obiecte şocante pentru un militar sovietic şi conducerea a permis satisfacerea unor instincte de proprietate privată pe seama românilor. Jaful sistematic început în 1944 trebuia să aibă loc pentru a se demonstra că ideologia comunistă nu are viabilitate şi doar teroarea îi ţine pe oameni în lumea valorilor egalitariste. Proprietatea privată se află aproape înscrisă în codul genetic al oamenilor.

Jaful sistematic din 1944 a început cu instituţiile statului unde se găseau obiecte de mare valoare. Astfel, Primăria din Piteşti a fost deposedată de o bibliotecă din stejar cu cristal, trei covoare din lână, două carpete, o canapea pluşată, patru fotolii şi un fotoliu din piele[1]. Valoarea pagubelor era estimată la 575.000 de lei[2]. Se observă faptul că lucrurile luate nu aveau nici cea mai mică legătură cu efortul de război, dar o caracteristică fundamentală a comunismului este aceea a aducerii lipsurilor peste tot pe unde ajunge. **Nu există un astfel de stat fără să nenorocească populaţia până la nivelul sărăciei extreme**. Se aruncă imediat vina pe adversarii reali sau imaginari. Amplificarea haosului era absolut necesară şi Poliţia din Piteşti s-a văzut lipsită de mijloace de transport sub posibila justificare a satisfacerii necesităţilor frontului. Au dispărut rapid un autocamion, patru autoturisme şi piese auto în valoare de 23.127.940 de lei[3]. Creşterea criminalităţii a fost exponenţială în anii următori.

Ideologia roşie susţine că luptă pentru fericirea oamenilor săraci, dar în 1944 s-a văzut cum se duce lupta de clasă pe seama maselor îngrozite de ţevile armelor automate. Nimic nu era cruţat. Plasa Piteşti a fost măturată de un adevărat tsunami politico-militar. Listele cu bunuri furate au fost utile doar pentru a demonta un mare mit al epocii comuniste: dezvoltarea economică s-a făcut plecându-se de la zero şi în perioada burghezo–moşierească se trăia rău din cauza exploatării omului de către om. Datele nu sunt complete, deoarece mulţi oameni şi-au dat seama de inutilitatea demersului administrativ de recuperare a valorii bunurilor şi nici unele primării n-au trimis informaţiile obţinute pe teren[4].

Au dispărut multe alimente chiar în prag de iarnă. Au fost luate 33,68 tone de grâu, 117,13 tone porumb, 13,69 tone orz, 177,623 tone ovăz, 32,45 tone făină, 10,185 tone mălai. Se adăugau animale vii, adică locuitorii erau lipsiţi de grăsimi şi proteine, ceea ce va favoriza în curând extinderea epidemiei de tifos exantematic şi creşterea mortalităţii prin debilitate fizică. Au luat calea frontului 178 de cabaline, 106 bovine, 455 de ovine, 143 de porcine şi 3039 de păsări. Se observă că prin confiscarea animalelor de tracţiune era afectată în mod deosebit realizarea muncilor agricole, mai ales că au dispărut defi-

nitiv şi 44 de maşini specializate. Animalele uitate în graba trecerii erau lipsite însă de 951.190 kg de fân şi 22.200 kg de paie. Oraşul Piteşti şi localităţile din plasă au pierdut rapid mijloacele de transport necesare ducerii prăzii spre miticul Berlin. Nu mai puţin de 106 căruţe au fost confiscate. Casele erau golite de pături (61), saltele (2), covoare (99), cearceafuri (52), lenjerie (valoare de 1.646.000 de lei) şi haine (9.707.000 de lei). Soldaţii sovietici au dobândit mare curaj prin capturarea a 142.294 de litri de băuturi alcoolice. Suma totală s-a ridicat la 174.482.642 de lei[5].

Chiar dacă Uniunea Sovietică se considera cel mai avansat stat de pe planetă, şcolile au fost supuse unui jaf sistematic şi multe valori pedagogice şi ştiinţifice s-au pierdut. Drama *Liceului teoretic de fete Mihail şi Sevastiţa Vasilescu* (astăzi *Colegiul Naţional Zinca Golescu*) este suficientă pentru a ilustra amploarea catastrofală a invaziei sovietice. Teoretic, pagubele nu reprezentau mare lucru în ochii conducerii de la Kremlin. Era doar un pas înainte în realizarea omului nou, adică acea fiinţă supusă total sistemului şi ruptă de valorile trecutului, permanent blamat de o propagandă bine instruită şi remunerată. Au fost nimicite colecţiile de animale şi de roci necesare orelor de biologie şi mineralogie. Hărţile geografice şi, mai ales, cele istorice au fost distruse. Documentul consemna deteriorarea echipamentelor din laboratorul de chimie, dar nu exista un inventar complet. Furia militarilor s-a dezlănţuit şi asupra sălii de gimnastică, aparatele fiind complet dezmembrate. Pagubele totale se ridicau la 4.680.900 de lei (un kg de cartofi costa 35 lei)[6]. Se adăugau bunurile Apărării pasive în valoare de 51.000 de lei[7]. Trecerea uraganului roşu a prilejuit întocmirea unui inventar al bunurilor dispărute din bucătăria cantinei. Au fost pierdute pentru totdeauna 128 de farfurii din porţelan cu monogramă, 118 farfurii adânci din cobalt şi cu monograma instituţiei, 126 de farfurii mici, 213 ceşti de cafea,108 cuţite din alpaca, 108 furculiţe şi tot atâtea linguri. Se adăugau două cazane din fier şi un tuci mare pentru pregătirea cărnii sau a mămăligii. Valoarea totală a bunurilor acaparate era de 340.000 de lei[8], sumă ce indică un nivel de prosperitate ce n-a mai fost atins.

Trecerea trupelor sovietice era destul de rapidă, dar exista un interes profund pentru comunizarea spaţiului cucerit, eliberat în limbajul epocii. Arhivele au fost evacuate din oraş pentru a scăpa de efectele bombardamentelor americane, dar au fost distruse în bună măsură de soldaţii ruşi. Bibliotecile au fost epurate repede şi precis, listele de cărţi-interzise. Erau indicate şi rândurile ce urmau să fie acoperite cu tuş negru în volumele rămase. Astfel, cartea cunoscutului istoric Emil Vârtosu despre Tudor Vladimirescu avea probleme la pagina 14, rândurile 1-4, şi la pagina 25 doar rândul 22[9]. Urmau să dispară şi cărţile în limbi străine, multe fără vreo legătură cu ideologia roşie. Astfel, era trecută la index Ligne Maginot bastion inutile, Ed. Fasquelle, 1942, carte cu un pronunţat caracter militar[10]. Dacă aparatul cenzurii citea mult şi cu o râvnă demnă de o cauză mai bună, serviciul de propagandă lansa lozinci peste lozinci. Un manifest din 1944 conţinea următoarea idee: **Armata Roşie a intrat în România nu ca armată cuceritoare, ci ca armată eliberatoare a poporului român de sub jugul fascist-german**[11]. Populaţia civilă putea să constate că afirmaţia era complet adevărată. Au plecat şi germanii, dar au fost eliberaţi şi de grija bunurilor, adică a proprietăţii private.

Chiar dacă în judeţ populaţia murea de foame, autorităţile locale erau preocupate îndeosebi de preluarea completă şi definitivă a puterii. Alegerile din 1946 au fost organizate astfel încât partidul comunist să nu piardă, membrii comisiilor electorale primind ordin să nu consume băuturi alcoolice. Sarcina a fost îndeplinită prin toate mijloacele. Cum partidul găsea mereu categorii de adversari politici, reali sau imaginari, închisoarea de la Piteşti a ajuns să geamă de deţinuţi, inclusiv persoane bolnave de sifilis în fază terminală, adică oameni incapabili să mai gândească logic. Erau internaţi patru comunişti şi unul dintre ei, G. Molnar, nu făcea deosebire între autorităţile comuniste şi cele horthyste[12]. Chiar dacă în iunie 1947 existau 520 de deţinuţi în temniţa de la Piteşti, părea puţin pentru Inspectoratul de Siguranţă-Piteşti. Membrii partidelor istorice erau permanent spionaţi, dar în perioada 6-24 iulie 1947 n-au fost identificaţi reacţionari care *sub masca nebuniei, să treacă la manifestări antiguvernamentale, aducând în schimb elogii lui Maniu*[13]. Primele semne ale apariţiei omului nou îşi făceau simţită prezenţa. Nu trebuia să gândeşti, să vorbeşti, să manifeşti vreun semn de independenţă faţă de autorităţile comuniste. Trebuia să fii precum lemnul şi cadavrul, după cum se exprimau pe vremuri reprezentanţii bisericii catolice.

Anii 1944-1947 au fost marcaţi în istoria oraşului Piteşti de brutala luptă pentru acapararea puterii de către proaspeţii adepţi ai comunismului şi ştergerea trecutului pentru a se forma omul nou. Cum orice metodă părea ineficientă în faţa rezistenţei populaţiei, închisoarea din Piteşti a devenit din decembrie 1949 laboratorul unui experiment criminal: reeducarea prin tortură.

Note:

1. Direcţia Judeţeană Argeş a Arhivelor Naţionale, fond *Prefectura Judeţului Argeş*, dosar. nr. 155/1944, fila 10.
2. *Ibidem*, f. 10. Unitatea sovietică vinovată de furt avea numărul 13.856 (*Ibidem*, f. 12).
3. *Ibidem*, f. 2.
4. Primăria comunei Bradurile n-a înregistrat nicio pagubă până la data întocmirii sintezei (*Ibidem*, fila 1).
5. *Ibidem*, fila 1.
6. *Ibidem*, dos. 44/1944, f. 116.
7. *Ibidem*, f. 115.
8. *Ibidem*, f. 118 şi 118 verso.
9. Direcţia Judeţeană Argeş a Arhivelor Naţionale, fond *Primăria oraşului Piteşti*, dos. 28/1945, f. 22.
10. *Ibidem*, f. 36. Aceeaşi soartă o avea şi cartea *Războiul germano-polon (Învăţăminte)* a reputatului analist militar C. A. Dabija, tom fără concluzii ideologice (Ibidem, f. 13).
11. Direcţia Judeţeană Argeş a Arhivelor Naţionale, fond *Prefectura Judeţului Argeş*, dos. 40/1944, f. 43.
12. *Ibidem*, dos. 14/1947, f. 41.
13. *Ibidem*, f. 15.

Opere comemorative şi artă peisagistică în municipiul Piteşti

Constantin SAMOILĂ, prof. Marius CHIVA

Lucrări monumentale:

1. Monumentul Independenței, str. Crinului
Piatră de Albeşti – cu vultur din bronz
Sculptor: D. Dima-Pavelescu – 1907

2. Monumentul eroilor din cartierul „Prundu"
Piatră de Albeşti – cu vultur din bronz
Sculptor: N. Kaghiorghis – 1929

3. Monumentul eroilor din cartierul „Găvana"
Piatră de Albeşti, scene de luptă – vultur din bronz
Sculptor: N. Kaghiorghis – 1920

4. Poarta Eroilor din str. „Trivale" – materiale de construcție
Inițiativa: Barbu Pârâianu – 1926

5. Monumentul eroilor români din Cimitirul Eroilor
Piatră de Albeşti
Sculptor: Ion Şulcă – 1930

6. Monumentul eroilor români 1916 – 1918, din Cimitirul Eroilor
Sculptor: Ion Şulcă – 1930

7. Monumentul eroilor sovietici
Beton placat cu marmură – 1945

Opere comemorative monumentale:

8. Mircea cel Bătrân – zona Teatrul „Al. Davila"
Bronz pe soclu din piatră
Sculptori: Grigore Manea şi Aurelian Bolea, 1998

9. Nicolae Bălcescu – zona Primăriei Piteşti
Sculptor: Constantin Baraschi – 1969

10. 1907 – zona str. „Victoriei" intersecție cu str. „Armand Călinescu"
Piatră de Albeşti, pe soclu din piatră şi beton
Sculptor: Veturia Ilica, 1937

11. I.C. Brătianu – Amplasat în Grădina Publică pe soclul, statuii 1907
Bronz pe soclu din piatră şi beton
Sculptor: Lucian Irimescu, 2007

12. Monumentul victimelor comunismului, 1945 – 1989
Travertin mozaicat, realizat în anul 2000
Proiectant: arh. Anton Staicu
Mozaic: prof. Gh. Dobriă şi Ion Pantelie

Busturi comemorative pe soclu de piatră, beton, sau marmură:

13. Dinicu Golescu – amplasat în fața Bibliotecii Județene Argeş
Bust în bronz, pe coloană din beton
Sculptor: Vasile Rizeanu

14. I.C. Brătianu – amplasat în grădina Muzeului Județean Argeş
Bust în bronz, pe soclu din piatră
Sculptor: Lucian Ionescu, 2007

15. Liviu Rebreanu – amplasată în grădina Muzeului Județean Argeş
Bust în piatră, pe soclu din piatră
Sculptor: N. Năstăsescu

16. Gh. Ionescu-Gion – amplasat în curtea Liceului „I.C. Brătianu"
Bust în bronz, pe soclu piatră
Sculptor: Frederic Starck – 1907

17. Nicolae Bălcescu – amplasat în curtea Liceului „I.C. Brătianu"
Bust în piatră, pe soclu de piatră
Sculptor: C. Foamete – 1957

18. Prof. N. Apostolescu – amplasat în holul Liceului „I.C. Brătianu"
Bust în marmură – sculptor: Nicolae Georgescu

19. Nicolae Bălcescu – amplasat în holul Liceului „I.C. Brătianu"
Bust în marmură

20. I.C. Brătianu – amplasat în holul Liceului „I.C. Brătianu"
Bust în marmură – sculptor: Nicolae Georgescu

21. Mihai Eminescu – amplasat în curtea Şcolii nr. 11, cartierul „Craiovei"
Bust în bronz, pe soclu de piatră
Sculptor: Vasile Rizeanu

22. Al. Ioan Cuza – amplasat în zona Curții de Conturi Piteşti
Bust în bronz, pe soclu din marmură
Sculptor: Ioan Bolborea, 2012

23. Grigore Vieru – amplasat în zona Curții de Conturi Piteşti
Bust în bronz, pe soclu din marmură
Sculptor: R. Adam, 2012

24. Doina şi Ion Aldea Teodorovici – lucrare din metal şi piatră, amplasată în zona Curții de Conturi Piteşti

25. Tudor Vladimirescu – amplasat la intrarea în str. „Trivale”
Bust în piatră, pe soclu de marmură
Sculptor: Luigi Argonini – bustul, 1960
D. Dima – soclul

Lucrări de artă peisagistică amplasate în Parcul „Trivale”:

25. Odihna – amplasat în scuarul de la grotă
Piatră de Albeşti
Pictor: Florica Ioan, 1966

27. Meşterul Manole – amplasat în parcul „Trivale”, zona grotă
Piatră de Albeşti
Sculptor: Ovidiu Maitec, 1967

28. Băiatul cu mingea – amplasat la „Palatul Copiilor”
Sculptor: Martin Leiser, 1966

29. Fată şezând – amplasat la „Palatul Copiilor”
Sculptor: Marghit Micios, 1966

Lucrări de artă peisagistică amplasate în Parcul „Ştrand”:

30. Mama şi copilul, ciment mozaicat
Soclul din piatră – detaşat de lucrare
Amplasament – în zona Teatrului de vară

31. Mama cu doi copii – piatră şlefuită – soclu din piatră
Amplasament – aleea paralelă cu linia ferată

32. Spre inima lumii – marmură albă
Amplasament – zona de intrare spre Teatrul de vară
Sculptor: Panaite Chiţu, 2001

Lucrări de artă peisagistică – amplasate în centrul oraşului Piteşti:

33. *Meta rona meta fiora* – amplasament în faţa Primăriei
Marmură albă
Sculptor: Fernando Gaciorgna, 2001

34. Mama şi copilul – amplasament în faţa Spitalului „N. Bălcescu”
Piatră de Albeşti pe soclu din beton

35. Nodul generaţiilor – amplasament scuar Liceul „I.C. Brătianu”
Ciment alb
Autor: Gh. Iliescu Călineşti, 2001

36. Pământeanca – amplasat în zona fântânii cântătoare
Piatră de Albeşti
Autor: Gh. Iliescu Călineşti

37. Odihna – amplasat în zona fântânii cântătoare
Piatră de Albeşti
Autor: Gh. Iliescu Călineşti

38. Capiteliu – zona centru, parc-scuar
Marmură albă
Autor: Gheorghe Mureşan, 2004

39. Aripi – zona centru
Marmură albă

40. Cuplu – zona centru – parc
Marmură albă
Autor: Vasile Rizeanu, 2006

41. Izvor – amplasament zona centru
Marmură albă
Autor: Corneliu Vasile, 2002

42. Trecere – zona centru
Marmură albă
Autor: Nicolae Ghiaţă, 2002

43. Glob cu medalion şi zodiac, amplasament, pod CFR Tg. din Vale
Marmură albă

44. *Reisen*, amplasament, intersecţia str. „Craiovei” cu „Vasile Pârvan”
Marmură albă
Autor: Milen Vasilescu, 2004

45. Stup arhaic, amplasament în faţa rectoratului Institutul de Învăţământ Superior, Piteşti
Marmură albă
Autor: Dinu Câmpeanu, 2001

Lucrări de artă peisagistică expuse temporar în curtea A.D.P. Piteşti:

46. Ţăran meditând – bronz, 70 x 70 cm, fără soclu
47. Mama şi copiii, bronz, 1,5 x 3 m
48. Oţelarul, Piatră de Albeşti
49. Noaptea (pajul cu torţa), metal vopsit pe soclu din metal

Busturi realizate în ipsos reprezentând o modalitate de omagiere a unor personalităţi argeşene:

50. Armand Călinescu, autor: Ilie Bostan, Iaşi
51. Ionescu-Gion, autor: Valentin Vârtosu, Chişinău
52. Ion Pillat, autor: Adrian Radu din Câmpulung Muscel
53. Alexandru Davila, autor: Dan Covătaru, Iaşi
54. Zavaidoc, autor: Eugen Petri din Ploieşti
55. Nicolae Dobrin, autor: Cristian Pantelescu din Bucureşti

Armand Călinescu, un tip de politician pe care țara încă îl mai aşteaptă

Narcis-Viorel DANCIU

„Un om s-a jertfit pentru liniştea ţării sale înlăuntru şi pentru independenţa ei politică în afară. El a căzut, cum se putea aştepta, jertfa unor fanatici cari-l urmăreau de mult, cu o vendetă de sânge.“

Nicolae Iorga

S-au împlinit, pe 21 septembrie 2013, 13 ani de la naşterea „Clubului de istorie Armand Călinescu" şi zece ani de la apariţia revistei „Restituiri" pentru cinstirea memoriei fostului prim-ministru al României.

Armand Călinescu, jurist, om politic, parlamentar, s-a născut, aşa cum menționează actul său de naştere nr.164 păstrat la Direcția Județeană Argeş a Arhivelor Naționale, Colecția de Stare Civilă-Piteşti, registrul 1/1891-1893, la data de 22 mai 1893, la Piteşti, ca fiu al medicului veterinar Mihail Călinescu şi al soției sale Ecaterina.[1]

Urmează studiile în oraşul natal, absolvind în anul 1912 liceul „Ion C. Brătianu". În acelaşi an se înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti, urmând în paralel şi studiile Facultății de Filosofie, studii pe care le va finaliza în anul 1915.[2]

Începând cu anul 1918, este numit judecător de pace în județul natal, urmând ca în anul 1919 să-şi înceapă activitatea politică în cadrul Partidului Ţărănesc, condus la vremea respectivă de Ion Mihalache. În anul 1926, împotriva tuturor abuzurilor administrative, devine deputat de Argeş, mandat pe care îl va reînnoi în cadrul mai multor legislaturi până la instaurarea dictaturii regale.

La 26 iunie 1926 îşi face debutul la tribuna parlamentară printr-un discurs memorabil, prin care evidenția ceea ce domnia sa considera că trebuie să primeze asupra preocupărilor mărunte de partid. Pe toată durata discursului, Armand Călinescu a dat dovadă de capacitate de a improviza şi de a dialoga cu auditoriul, precum şi capacitatea de a-şi întemeia aprecierile pe date şi informații vaste şi riguros verificate.[3] Cu privire la acest discurs, Virgil Madgearu exclama în ropotele de aplauze : „Din sărăcia noastră, dăm un premiu de un milion dacă majoritatea are un asemenea talent"[4].

La 10 octombrie1926 se înființează Partidul Național Ţărănesc, prin fuziunea grupărilor politice conduse de Ion Mihalache şi Iuliu Maniu, respectiv prin fuziunea Partidului Țărănesc cu Partidul Național Român. Această fuziune a favorizat ascensiunea lui Armand Călinescu, fiind numit prefect de Argeş în anul 1928. Acest partid a condus țara în perioada crizei economice din perioada 1929-1933. În anul 1930 Armand Călinescu este numit subsecretar de stat la Ministerul de Interne. Această mutare nu era întâmplătoare. Începând cu anul 1929, România este afectată de criza economică mondială, şocul repercutându-se negativ asupra întregii economii. În toată această perioadă, muncitorimea dezvolta acțiuni revendicative care tindeau să se generalizeze. În ceea ce priveşte țărănimea, aceasta a fost afectată în special de scăderea suprafețelor cultivate şi de creşterea prețurilor produselor agricole.[5] Mai mult, aceasta se îndrepta, cu mici răscoale, spre un nou 1907.[6] Apoi au loc revolte, greve, precum cele de la Lupeni (august 1929), Bucureşti şi Valea Prahovei (1932-1933). Autoritățile au recurs la armată, a cărei intervenție, provocată de agitatori comunişti care au acționat din motive mai degrabă politice decât economice, a dus la victime în rândul civililor. La Lupeni, din ordinul prefectului județului Hunedoara, armata a deschis focul asupra populației. Rezultatul? 22 de morți si 100 de răniți. La atelierele CFR Grivița din Bucureşti, la 16 februarie 1933, rezultatul ciocnirii dintre armată şi manifestanți a constat în trei morți, 16 răniți grav şi mulți alți răniți uşor.[7]

---

[1] Roman Aurelian, *Armand Călinescu şi Garda de Fier*, Revista *Restituiri*, nr.3(22) din 2011, pag. 19.

[2] http ://www.armandcalinescu.go.ro/

[3] Savu Al. Gh., Prefață la *Armand Călinescu, Însemnări politice*. 1916-1939, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, pag.7

[4] Călinescu Ar. M., *Discursuri parlamentare, 1926-1933,* Monitorul oficial şi imprimeriile statului, Imprimeria Națională, Bucureşti, 1938, pag. 36.

[5] Manea Mihai, Teodorescu Bogdan, *Istoria Românilor de la 1821 până în 1989*, Editura Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1995, pag. 240.

[6] Savu Al. Gh, *op.cit.*, pag. 8.

[7] Manea Mihai, Teodorescu Bogdan, *op.cit.*, pag. 250.

Ordinul de reprimare a unei revolte soldate cu victime a fost aspru criticat în parlament. În fața criticilor, Armand Călinescu a dat un răspuns semnificativ: *manifestațiunile de stradă, atunci când pot degenera în dezordini şi mai ales când sunt pornite sub ingerința notorie a unor agenți comunişti, asemenea manifestațiuni noi nu le putem tolera*.[8]

Începând cu anul 1933, Partidul Național Țărănist este înlocuit de la guvernarea țării de către Partidul Național Liberal. Trecerea în opoziție a dus la aprinderea unui conflict între aripa „națională" şi aripa „țărănistă" a partidului. Armand Călinescu nu putea rămâne impasibil la acest conflict. De cele mai multe ori, a acordat sprijin lui Ion Mihalache, față de care nutrea o sinceră afecțiune şi de care se simțea legat prin vechile crezuri țărăniste, însă acest lucru nu a fost de ajuns pentru a elimina independența domniei sale, care, alături de alți membri ai partidului, precum Grigore Gafencu, Petre Andrei, Mihai Ralea au format gruparea „centristă" a partidului. La originea termenului nu a stat orientarea ideologică "de centru", ci faptul că grupul se afla între sau în afara celor două aripi național țărăniste.[9] Majoritatea „centriştilor" aveau să joace un rol important în guvernele de mai târziu.

Alături de centrişti, Armand Călinescu devine un susținător al planului instaurării unui regim monarhic autoritar. La baza acestei decizii au stat trei factori. Primul factor a constat în excluderea P.N.Ț de la guvernare. Al doilea factor a fost reprezentat de nemulțumirea centriştilor, determinată de situația pe care aceştia o aveau în cadrul partidului. Practic, partidul menținea la conducere politicieni vârstnici sau depăşiți, situația fiind agravată şi de refuzul partidului de a promova politicieni aflați în plină ascensiune, precum Armand Călinescu sau Petre Andrei. Al treilea factor a fost cel decisiv: urmărirea şansei de a obține înalte funcții la care grupul aspira.[10]

La 28 decembrie 1937, reprezentanții centriştilor devin membrii guvernului celor „44 de zile", prezidat de Octavian Goga[11]. În cadrul acestui guvern, Armand Călinescu obține funcția de Ministru de Interne. Guvernul avea să conducă țara până la data de 10 februarie 1938, când regele Carol al II-lea a cerut formarea unui guvern de uniune națională. După o consultare de zece ore, s-a propus formarea unui guvern condus de patriarhul Miron Cristea. Încă de la 10 februarie 1938, Armand Călinescu era conştient de faptul că regelui îi plăceau marile manifestații de adeziune a populației şi a folosit diferite ocazii pentru ca poporul să-l aclame. Cu toate măsurile luate, cu toată propaganda desfăşurată, noul regim îşi găsea cu greu puterea de a pune masele în mişcare. Cu privire la acest aspect, Armand Călinescu nota: *Guvernul stă pe scenă şi lucrează. Cetățenii stau în bănci şi aplaudă uneori. Dar nu participă la această acțiune. Ei nu sunt intim legați de aceste acțiuni*.[12]. Din acest motiv, încercând să confere noului regim politic şi un suport social, la propunerea lui Armand Călinescu, la 16 decembrie 1938 s-au pus bazele Frontului Renaşterii Naționale, unica formațiune politică autorizată, primul partid de masă, în opinia inițiatorilor săi. Apărea astfel un partid care pretindea că exprimă interesele tuturor cetățenilor statului român. Şeful suprem al partidului era regele, conducerea era asigurată de un Consiliu Superior alcătuit din 150 de membri, un Directorat cu 30 de membri şi trei secretari generali.[13]

Bustul lui Armand Călinescu din Piteşti

Anul 1938 a fost anul politic în care Armand Călinescu şi-a consacrat activitatea politică luptei împotriva Gărzii de Fier, considerate principala agentură nazistă din România. Încă de la 15 februarie 1938, Armand Călinescu a elaborat un raport asupra activității Gărzii, cu concluzii sintetice prezentate regelui. În document se face referire la propaganda bazată pe misticism, teroare, antisemitism şi demagogie întărită de toleranța manifestată mult timp de autorități, precum şi sprijinul acordat de către persoane influente, inclusiv oameni politici sau de afaceri.[14] Acțiunile, preponderent represiv-polițieneşti, au fost declanşate brusc în aprilie 1938, după un plan elaborat de către ministru şi avizat de rege. Sute de legionari au fost arestați şi încarcerați în lagăre special înființate. Corneliu Zelea Codreanu, alături de alți membri, au fost judecați şi condamnați la ani

[8] Călinescu Ar. M. , *op. cit.*, pag. 104.
[9] Savu Al. Gh, *op.cit.*, pag. 9-10.
[10] Savu Al. Gh, *op.cit.*, pag. 11.
[11] Liderul Partidului de dreapta național-creştin a obținut aproximativ 9% din voturi la alegerile din decembrie 1937. A se vedea în acest sens Giurescu C. Constantin, Giurescu C. Dinu, *Scurtă istorie a românilor*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, pag. 303.
[12] Academia Română. Secția de ştiințe istorice şi arheologice, *Istoria românilor. Volumul III. România întregită (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, pag. 399-400.
[13] *Idem.*
[14] Roman Aurelian, *op.cit*., pag. 20.

de muncă silnică. Mai mulți simpatizanți au fost demişi din funcțiile deținute şi arestați la domiciliu.[15]

La începutul lunii martie 1939, după moartea patriarhului Miron Cristea, Armand Călinescu este numit în funcția de prim-ministru, funcție pe care avea s-o îndeplinească până la 21 septembrie 1939, conducând atât Ministerul de Interne, cât şi Ministerul Apărării Naționale.

În calitate de ministru al apărării, Armand Călinescu a ordonat înzestrarea armatei, considerând că numai forța putea pune stavilă pretențiilor ungare Astfel, conform planurilor, până la sfârşitul lunii aprilie armata avea să dețină 300.000 de „Mausere" şi 3.500 de mitraliere, deținând deja 1.000 de mitraliere „Skoda". În ceea ce priveşte aviația, comenzile arătau cifra de 254 de avioane. Interesul lui Armand Călinescu nu se baza numai pe producție. Realizând că o țară mică nu poate lupta pe două fronturi, a încercat să îmbunătățească, direct sau prin intermediul Turciei, relațiile cu Uniunea Sovietică, pentru a-şi concentra atenția asupra graniței vestice, unde au fost mobilizate diviziile 31 infanterie şi 2 gardă, cu scopul supravegherii manevrelor Ungariei, stat cu o politică externă agresivă şi irațională .[16]

La 1 iunie 1939 au loc alegerile parlamentare pentru Adunarea Deputaților, iar la 2 iunie, cele pentru Senat. La data de 7 iunie 1939, odată cu deschiderea noului Parlament şi depunerea jurământului, câțiva senatori, printre care Iuliu Maniu, Ion Mihalache şi C.I.C. Brătianu, au refuzat să poarte uniforma F.R.N[17] şi nu au participat la lucrările Parlamentului. Cu privire la noul Parlament, Martha Bibescu nota: *În orice caz, uniforma le dă o înfățişare curățică. Vechii politicieni, trecuți prin ciur şi sită, cu frunțile cele mai posomorâte, poate chiar cele mai josnice, au fost spoiți cu var, ca nişte pomi fructiferi (...).*[18]

La data de 1 septembrie, prin invadarea Poloniei de către Germania, se declanşa cel de-Al Doilea Război Mondial. În această perioadă, Armand Călinescu realizează faptul că un conflict major nu mai putea fi oprit. Din acest motiv, guvernul emite un comunicat oficial prin care declară statutul țării ca stat neutru. Până la acea dată, România nu semnase niciun pact cu puterile occidentale, iar în ceea ce priveşte înțelegerea cu Polonia, aceasta a constat doar în apărarea granițelor estice. Pe toată durata agresiunilor germane împotriva Poloniei, Guvernul Călinescu a acordat sprijin statului polonez, aprobând tranzitul de echipament militar, evacuarea tezaurului, acordarea de azil preşedintelui şi membrilor cabinetului polonez, precum şi populației civile. Acțiunile statului român nu au fost văzute cu ochi buni la Berlin, Armand Călinescu şi ministrul de externe Grigore Gafencu şi uneori chiar şi regale Carol al II-lea fiind vizitați şi chiar amenințați de ministrul Reich-ului la Bucureşti, Wilhelm Fabricius.[19]

Ziua de 21 septembrie 1939 avea să fie una fatidică. Armand Călinescu este asasinat de un comando legionar alcătuit din patru asasini: un avocat (Miti Dumitrescu), un desenator şi patru studenți (doi la Drept, unul la Medicină şi celălalt la Politehnică). Din trupul marelui om politic au fost recuperate nu mai puțin de 20 de gloanțe.

Vestea asasinării a căzut ca un trăsnet. Scriitorul Liviu Rebreanu nota: *La amiază aşteptam radio-jurnalul. La 14.05 se întrerupe brusc muzica şi o voce puțin sugrumată de emoție anunță: „Atențiune! Armand Călinescu a fost omorât! O echipă de legionari l-a executat! – Apoi pauză lungă. Trec minute... Peste vreo 15 minute, radio anunță: Un incident regretabil a făcut să întrerupă emisiunea. Apoi tăcere. Apoi aceeaşi frază. Se simțea la Radiodifuziune o mare încărcătură*....[20]

În această sumbră perioadă îşi începe activitatea guvernul Gheorghe Argeşanu. Prima măsură a constat într-o amplă represiune împotriva legionarilor. Asasinii lui Armand Călinescu au fost prinşi, executați şi expuşi la locul crimei, unde au stat mai mult de o săptămână. Au fost ținute adevărate procesiuni la locul crimei pentru ca elevii, studenții, militarii şi funcționarii să ştie care este soarta celor care îşi trădează neamul şi comit astfel de fapte. În toate județele sunt arestați din propriile case şi executați fără judecată trei-patru legionari, fără a fi comis vreun act imputabil.[21]. Cu privire la acest fapt, regele Carol al II-lea nota: *Este o măsură oribilă, chiar în afară de lege, dar care, în urma celor întâmplate, îşi are justificarea în interesul liniştei țării*.[22].

La data de 21 septembrie, România a pierdut unul dintre cei mai capabili politicieni ai momentului. Verticalitatea, cinstea şi independența lui Armand Călinescu i-au asigurat succesul, dar în acelaşi timp i-au făcut şi duşmani. Onestitatea marelui om politic este dovedită şi prin faptul că, pe durata întregii sale activități politice, nu s-a lăsat tentat de camarila regală, n-a urmărit foloase materiale sau privilegii în disprețul legilor, o dovadă în acest sens fiind testamentul său din 21 iulie 1938, prin care lasă soției şi fiului său o mică moşie, o vilă grevată de datorii şi îndemnul de a trăi cinstit şi de a iubi țara[23].

---

[15] Savu Al. Gh, *op.cit.*, pag. 16.

[16] A se vedea în acest sens Călinescu Armand, *op.cit.*, pag. 405-406, şi Dumitrescu Ionel-Claudiu, *Armand Călinescu şi armata*, Revista *Restituiri* nr. 3(22) din 2011, pag. 21.

[17] Uniformele F.R.N aveau, de regulă, culoarea albastră, singura excepție admisă fiind vara, când uniforma avea culoarea albă. A se vedea în acest sens: Academia Română. Secția de ştiințe istorice şi arheologice, *op.cit.*, pag. 400, şi Manea Mihai, Teodorescu Bogdan, *op.cit.*, pag. 319.

[18] Bibescu Martha, *Jurnal politic, 1939-1941*, Studiu, selecție, note şi traducere de Cristian Popişteanu, Nicolae Minei, Bucureşti, 1979, pag. 77-78.

[19] Savu Al. Gh, *op.cit.*, pag. 19.

[20] Rebreanu Liviu, *Jurnal*, Text ales şi stabilit, studio introductiv de Puia Florica Rebreanu, Bucureşti, 1984, pag. 198.

[21] Academia Română. Secția de ştiințe istorice şi arheologice, *op.cit.*, pag. 404.

[22] Chiva Marius, Roaită Alice, *Un om ce şi-a croit un drum în viața publică prin fapta proprie:Armand Călinescu*, Revista *Restituiri*, nr. 3(22) din 2011, pag. 19.

[23] „Rog pe iubitul meu fiu, Barbu, să fie cuminte, să respecte pe mama lui şi să se gândească la numele pe care i-l las şi pe care eu l-am cinstit precum l-am moştenit de la tatăl meu. Îl sfătuiesc să îmbrățişeze cariera militară sau magistratura. Să slujească Țara şi Tronul cu credință şi devotament, aşa cum am făcut-o şi eu". Extras din testamentul lui Armand Călinescu, http://www.armandcalinescu.go.ro/.

Ion C. Brătianu

drd.ing. Marius POSTELNICESCU

Despre Ion C. Brătianu s-a scris în revista *Restituiri* destul de puţin. Au fost prezentări referitoare la statuia liderului liberal, chiar critice în ceea ce priveşte soclul pe care este amplasată aceasta[1]. Statuia din Grădina Publică din Piteşti reprezintă un memento istoric şi totodată o palidă recunoştinţă adusă de piteşteni memoriei acestui mare om politic ale cărui fapte sunt consemnate pe veci în istoria neamului românesc[2]. Dacă în 1921, la centenarul naşterii lui Ion C. Brătianu, a fost dezvelit un bust al lui Ion C. Brătianu în Piteşti, în 1950 acesta a fost demolat la fel cum au fost demolate şi busturile lui Ion I.C. (Ionel) Brătianu şi Vintilă Brătianu la „indicaţiile" conducătorilor regimului comunist. Istoria se repetă şi avem amplasat acum în faţa Muzeului Judeţean Argeş bustul lui Ionel I.C. Brătianu.

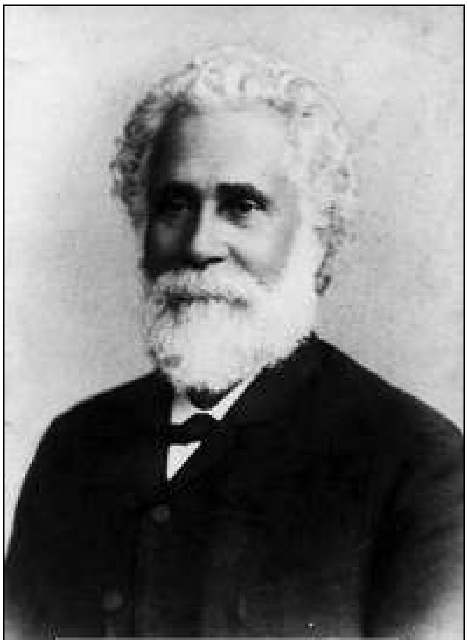
Dar oare concitadinii noştri ştiu cine a fost Ion C. Brătianu? Cunosc faptul că Ion C. Brătianu a fost cel mai însemnat om politic şi de stat roman din secolului XIX-lea? Sunt convins că mulţi argeşeni ştiu că el a fost fondatorul Partidului Naţional Român. Da, a fost omul acţiunii hotărâte (i se spunea şi Vizirul).

Într-o vreme în care în România totul era de făcut şi de construit, I.C. Brătianu a ştiut să fie, mai cu seamă, un mare constructor de instituţii politice, precum şi de pârghii economice şi sociale.

Unul dintre făuritorii României moderne şi al Partidului Naţional Liberal, prim-ministru al Guvernului vreme de aproape 12 ani, membru de onoare al Academiei Române, Ion. C. Brătianu s-a născut la Piteşti într-o familie boierească. Numele Brătienilor provine de la Brătiani, o localitate situată lângă Brădet, şi este menţionat într-un document din 29 iulie 1508, dat în Bucureşti de domnul Ţării Româneşti, Mihnea cel Rău, fiul nelegitim al lui Vlad Ţepeş. Bunicul lui I.C. Brătianu, Ene (Iene) Brătianu, boiernaş de ţară, a fost numit în 1804 mare logofăt de visterie, iar în 1805 şetrar devenind mai târziu vătaf pe plaiul Loviştei. S-a căsătorit cu Safta, fiica clucerului Iordache Balotă, bunica lui I.C. Brătianu.

Tatăl lui Ion. C. Brătianu, Constantin (Dincă) Brătianu, un om „înalt şi blond, bun şi drept" era iubit de copiii săi deoarece „le dăduse o instrucţiune excepţională pentru vremea aceea"[3].

După anul 1821, a îndeplinit, mai întâi, funcţia de vătaf al plaiului Loviştei. Atât în timpul ocupaţiei ruseşti (1828-1834), cât şi sub domniile regulamentare (1834-1842), a fost ispravnic al judeţului Argeş. În 1839 a fost ridicat la rangul de mare clucer, prima treaptă în a doua categorie de boieri, de către domnitorul Alexandru Ghica. Trăsătura lui dominantă a fost un spirit pozitiv de o necontenită pornire către acţiunile practice[4].

Ion C. Brătianu, 1875 – 1891

Spre deosebire de tatăl său, mama lui Ion C. Brătianu, Anastasia (Sica), născută Tigveanu, fiica unor oameni foarte bogaţi, era o femeie de un temperament aparte. Poruncitoare, deprinsă a veghea mereu la bunul mers al gospodăriei, pierduse firea îngăduitoare. Sub autoritatea ei nemiloasă, tremurau cei şapte copii. Referindu-se la această situaţie, în cartea sa „*Ion C. Brătianu şi fii Săi, Ionel şi Vintilă"*, publicată în 1938, Alexandru I. Teodorescu scrie:

„Deşi născut dintr-o familie cu bunăstare materială, sufletul de copil al lui Ion Brătianu, Iancu, cum i se spunea în copilărie, era pustiu de amintiri duioase. El n-a cunoscut frumuseţea celor mai fericiţi ani ai copilăriei. Mama sa, din familia Tigveanu, era o femeie de o severitate neînchipuită. Încă de la naştere, Iancu a fost rupt de la sânul de mamă si expediat la moşia Tigveni. Ciudat lucru se petrecea cu tatăl lor. Se vede că îşi dăduse seama că are de-a face cu o femeie din care nu se poate schimba nimic. El îşi mângâia copiii şi îi încuraja pe ascuns"[5].

Până la vârsta de 4 ani Ion Brătianu a fost crescut la Tigveni, sub supravegherea unchiului său, Toma Bră-

tianu. De la această vârstă, anii copilăriei i-a petrecut la Piteşti în casa părinţilor săi, cea mai bogată şi bine văzută din oraş. Pregătirea şcolară a început-o, mai întâi, în casa părintească, unde tatăl său a deschis o şcoală particulară pentru a-şi învăţa copiii cu dascăli francezi şi greci. În lucrarea *„Biblioteca Ion C. Brătianu”*, publicată în 1933, George Fotino scrie că:

„Ion a învăţat carte din curiozitate şi pe apucate, furişându-se pe lângă fratele sau Dumitru când acesta citea şi scria. Aşa a învăţat limba elinească pe care ajunsese s-o ştie bine.”

Apoi la vârsta de 13 ani a fost încredinţat profesorului Simonidi, un discipol al lui Gheorghe Lazăr, care întemeiase o şcoală publică în Piteşti. La vârsta de 14 ani, în 1835, intra în miliţia naţională, pe care, după trei ani de pregătire, la 3 aprilie 1838, a absolvit-o cu gradul de sublocotenent, ajungând praporgic (port drapel). Soarta l-a ajutat să câştige atenţia domnitorului Alexandru Ghica, care, cu prilejul unei serbări, suveranul şi-a mărturisit admiraţia pentru el.

În vara anului 1841, Ion C. Brătianu este trimis la Şcoala de Stat Major din Paris, unde fratele său mai mare Dumitru se afla încă din anul 1835. O atracţie deosebită a manifestat Ion Brătianu după 1844 faţă de cursurile de istorie, îndeosebi istorie universală, economie politică, ştiinţe de stat şi morală, predate la College de France de profesorii Jules Michelet, Adam Mickiewicz si Edgar Quinet. Plasându-se pe poziţiile cele mai avansate, extrase din principiile Revoluţiei de la 1789, profesorii de la College de France transmiteau studenţilor doctrinele social –politice revoluţionare. Asemenea idei auzite de la profesorii francezi li se păreau tinerilor români aflaţi la studii ceva de necrezut, ei fiind învăţaţi de mici cu măsurarea cuvintelor. Aici Ion Brătianu începe legăturile de prietenie cu C.A. Rosetti, amândoi fiind inspiraţi de idealuri înalte în destinele ţării. În urma studiilor n-a obţinut nicio licenţă, deoarece nu l-a interesat o profesie anume. Pe atunci cei mai mulţi tineri urmăreau doar pregătirea şi perfecţionarea lor în diverse domenii.

La Paris, Ion şi Dumitru Brătianu, împreună cu C.A. Rosetti au făcut parte din lojile masonice, în 1845 ei intrând în Ateneul străin. Deşi lojile au fost închise de guvern, ei au continuat să se întâlnească în diferite locuri, unde luau parte şi francezi de seamă ca Paul Bataillard, Blaise, etc. După întoarcerea din Franţa, în aprilie 1848, aderă împreună cu fratele său Dumitru Brătianu şi C.A. Rosetti la societatea secretă „Frăţia”, înfiinţată în 1843 de către Ion Ghica, Nicolae Bălcescu şi Christian Tell. Următorul pas l-a făcut în 10 mai 1848, când a intrat în Comitetul revoluţionar al Ţării Româneşti, alcătuit din reprezentanţii tuturor facţiunilor boiereşti liberale: Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Cezar Bolliac, Ion Heliade Rădulescu, Ion Câmpineanu, Alexandru G. Golescu, Radu C. Golescu. De acum începe adevărata viaţă revoluţionară a lui Ion C. Brătianu[6]. Ideile de care era călăuzit erau desfiinţarea privilegiilor, egalitatea românilor înaintea legilor, dreptul poporului de a-şi crea singur legi, fără amestecul străinilor, unirea principatelor surori într-un singur regat.

(va urma)

Bustul lui I.C. Brătianu amplasat în holul Colegiului Naţional care-i poartă numele

Note:

[1] Carp, Cornel, *Revista Restituiri*, nr. 2/2011

[2] Marica, Iulian, *Revista Restituiri*, nr. 3/2011

[3] Pamfil C., Georgian, *Pietre de Granit la Temelia României. Din cugetările lui Ion C. Brătianu*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1941, p.19

[4] Todea, Ion*, Ion C. Brătianu. O viaţă în slujba ţării şi a naţiunii române (1821-1891)*, Editura Universală, 2011, p. 20

[5] Idem, p. 7

[6] Idem, p.45

Mahalaua armenească

Nicolae PÂRÂIANU

„Mahalalele“ din sec. XVIII-XIX își datorează nașterea și existența bisericilor în jurul cărora se grupează mai multe case, apoi dezvoltându-se fără niciun plan sistematic, ceea ce s-a moștenit de orașele noastre, fără canalizări, cu ulițe strâmbe și strâmte. Ele poartă de regulă numele bisericilor, nucleul lor: „Sf. Ioan”, „Maica Precista”, „Sf. Ilie” etc. Au fost și excepții precum „mahalaua poștei“, nucleul ei fiind locul de sosire și plecare al căruțelor de poștă și al grajdurilor în care se aflau caii care se schimbau la fiecare 35-50 km, căruțele poștale având și ele un program, sau „mahalaua târgului“ prezentând îngrămădirea de case de pe lângă „târgul din vale“ care, cel puțin un veac și jumătate, a fost centrul comercial al orașului.

Ridicarea bisericii armenești la 1858, pe locul donat de Pavel Chihaia de pe Str. „Egalității”, aduce în jargonul popular o nouă denumire de mahala „armenească“. În secolul XIX, orașele sunt „sectorizate“, colorându-se planul de situație a urbei în trei-cinci culori, fiecare din aceste „văpsele” cuprindea un număr de străzi. Așa, de pildă, Str. „Egalității” aparținea „văpselei“ negre, strada „Boierească” (fosta și actuala „Brătianu”) se afla în sectorul vopsit în „galben“. Piteștiul era împărțit în patru culori: roșu, negru, albastru și galben și avea 14 mahalale și „2 plaiuri“, care corespund comunelor „suburbane“. Aceste plaiuri cuprindeau comunele Nucșoara și două cătune.

O descriere a orașului la 1860 a făcut-o I.C. Lerescu. Descrierea Piteștiului lumii comerciale, al samsarilor și târgurilor o face avocatul-economist prof. I.G. Rădulescu, iar lumea meseriașilor este zugrăvită magistral de Șt. Chicoș, în anii 1900-1905. Datorită ridicării bisericii armene pe Str. „Egalității”, orășenii i-au spus „strada Armenească“, cu toate că denumirea nu s-a oficializat, negăsind-o în documentele vremii.

Relieful, cu cele cinci terase ale râului Argeș, nu a permis creșterea orașului în lărgime, fiind nevoie să se extindă în lungime, din Găvana, pe atunci sat, până în Prundu, sat ce ținea de comuna Bradu. Din această cauză, Str. „Egalității” nu avea decât ulicioare adiacente, pe stânga sa, iar pe dreapta se cățărau pe terasa alăturată: Str. „Vasile Lupu”, „Ștefan cel Mare”, „Fântânii”. Armenii s-au așezat pe aceste străzi după cum au venit în oraș, după rude sau prieteni, pe care să le aibă pe aproape. Așa au stat lucrurile pe Str. „Fântânii” unde au locuit familii de armeni grupate în jurul familiilor Asadurian și Teosian, nume cu greutate după 1930. De prin 1832, planul orașului s-a colorat în patru culori. Conform regulii cuprinse în Regulamentul organic, cele 14 mahalale, câte existau în oraș, intrau într-una dintre culori, după norocul așezării pe planul orașului. Centrul mahalalei, cum era și de la sine înțeles, îl forma Str. „Egalității”, cam din locul unde este astăzi Liceul „Zinca Golescu“ și ocupa întregul ei traseu, continuându-se pe „Str. Craiovei“, unde erau trei-cinci familii armenești, în porțiunea de la început. Se pare că pe această stradă se găseau așezate cele trei-cinci familii de armeni, încă de pe vremea catagrafiilor din 1811 și 1838. Ce mărturii avem despre această „mahala“ aparținând contemporanilor? Pe cât ar părea de curios, mărturia au lăsat-o polițaii urbei.

Biserica armenească

Orașul acelor ani, cu strada sa centrală „Șerban-Vodă“ și cu Piața „Episcopiei” (pe unde se află astăzi cofetăria „Magnolia” și Casa de Cultură a Sindicatelor), cu strada „Teiuleanu“, avea o singură stradă care-l

străbătea pe axa N-S, Bulevardul „Elisabeta Doamna”, dublat de un şir de străzi care se vărsau în str. „Goleşti“ şi apoi în „Mahalaua Neculceşti – Bănănăi“.

Între străzile „Carol“ şi „Craiovei“ („Crucea de Piatră“), Str. „Egalităţii“ numită şi „Egalitatea“, avea o întindere aproape ca şi cea din zilele noastre. Schimbându-se de mai multe ori numerotarea caselor, nu se mai pot restabili vechile case în care locuiau armenii. Drept reper putem lua curtea bisericii, care a purtat numerele 123 apoi 103 şi astăzi 91. În anul 1896, în casa cu nr. 1 locuia fam. Popescu. Între 1865 şi 1880 se vor construi în curtea bisericii casele parohiale (Str. „Egalităţii“ nr. 91): un corp drept locuinţă a preotului, format din două camere, o sală şi o magazie. În anul 1894, luna lui Marte, ziua 29, Prefectura Districtului Argeş trimite adresa cu nr. 1955, la care subcomisarul Andreescu şi doi asistenţi expun situaţia constatată la faţa locului: „Pe Strada Armenească, la nr. 9, la domiciliul D-lui I.P. Chihăescu, unde s-au deplasat spre a-i înmâna *convertul* cu nr. 17513 al Primăriei Urbei Piteşti şi negăsindu-l presinte la domiciliu, fiind dus la Capitală, acesta i-a fost lăsat mamei D-sale, *Zinca Chihaia* “. Deducem din raportul subcomisarului că acel convert-plic avea un conţinut important, de vreme ce poliţaiul este însoţit şi de doi asistenţi (martori).

Faptul că Iordache Junior este numit Chihăiescu ne arată că ori era în toiul schimbării numelui – era o perioadă a împământenirii– fie că astfel era cunoscut în oraş. Din păcate, nu ne este cunoscută nici scrisoarea şi nici urmarea predării ei dnei Zinca Chihaia. Numele de „Strada Armenească“ mai apare în unele acte din dosarele Primăriei, fie însoţită şi de numele Str. „Egalităţii”, fie de una singură. Nu avem material fotografic cu această stradă dinaintea anului 1910, n-avem nici măcar o descriere a ei, dar avem câteva adrese ale serviciului tehnic al „Magistraturii“ trimise chiar unor armeni care locuiau pe acea „uliţă“, numindu-se încă astfel. În anul 1897, Pavalache Antonescu, proprietar al casei cu nr. 79 de pe str. „Egalităţii“, cere o autorizaţie pentru a împrejmui cu uluci o parte din curte care dă spre str. „Dancovici“.

Înregistrată cu nr. 1710/18.03.1897, petiţia primeşte răspunsul că se aprobă împrejmuirea, dându-i-se indicaţia de a se retrage în partea spre gară cu 2,84 m. Luna martie a aceluiaşi an pare a fi luna sistematizării urbane, căci la data de 23-03-1892, Caprel Chihaia primeşte o adresă ultimativă ca „în termen de 15 zile a se închide locul cu faţada spre str. „D-na Bălaşa“ „şi care este lângă prăvălia dvs. închiriată D-lui Milcon Agop, comersant de cafea pisată“. Peste câteva pagini va apărea şi acea adresă de la care a pornit comentariul nostru. Denumirile de „Str. Armenească“ şi „Mahalaua Armenească au fost în uzanţă o perioadă limitată. Denumirea putea să apară între 1860 şi 1870 şi nu a rezistat mai mult de anul 1938 când biserica îşi încetează serviciul religios permanent din lipsă de fonduri. Nici prea mulţi armeni nu mai locuiau pe „Str. Egalităţii“. Din primii armeni stabiliţi aici, a fost şi Hagic Carabet, urmându-l apoi alţi armeni. Pentru unii a fost doar o reşedinţă temporară, dar pentru alţii a fost o locuinţă pentru două-trei generaţii. Greu de spus dacă această stradă era şi un vad comercial. Se pare că în afară de două-patru prăvălii nu au mai existat şi altele.

Curtea bisericii armene, ca şi astăzi, avea două corpuri de case ridicate înainte de 1880. Una din ele, compusă din două camere, o sală şi o magazie, era destinată preotului. Cea de-a doua, formată tot din două camere şi o sală, plus o magazie, era destinată închirierii. În anii 1918-1920, anii în care s-a produs marea migraţie a armenilor din Turcia, urmare a genocidului din anul 1915, în cele două case au fost găzduiţi armenii veniţi fără posibilitate de a plăti o chirie, fie ea şi mică.

Chiria de pe un corp de casă şi magazia ce îi revenea se ridica la 240 de lei/an, ceea ce era destul de puţin faţă de cheltuielile permanente cerute de reparaţiile necesare bisericii şi caselor, proprietăţile bisericii.

Aceasta a fost povestea „Mahalalei Armeneşti” din Piteşti. Anii de după 1960 i-au mutat pe armeni în blocuri. A rămas „Str. Egalităţii“ cu biserica armenească şi amintirea despre armenii care au locuit aici.

Bibliografie

Chicoş, Ştefan, *Starea meseriilor în Piteşti*, 1909, Tipografia Lazăr şi Fiu, 1912.

D.A.S.D.J., *Fond Primăria oraşului Piteşti*, dosar 6/1894, f. 19-20

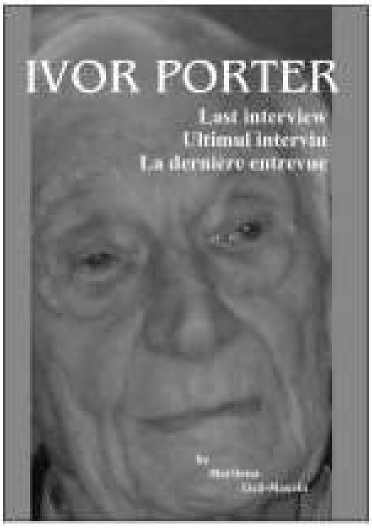
D.A.S.D.J. Argeş, *Fond Primăria oraşului Piteşti*, dosar 9/1897-8, f.55.

Minescu, I., *Istoria Poştei române*, Bucureşti, 1916.

Rădulescu, I. G., *Comerţul şi industria în trecutul oraşului Piteşti*, Tipografia şi Librăria Artistică P. Miţu, Piteşti, 1938.

„Ivor Porter (1913-2012). Ultimul interviu” de Marilena Lică-Maşala

dr. Marin TOMA

Anul 2012 a reprezentat, pentru iubitorii de istorie, printre numeroasele apariţii editoriale, şi publicarea unei cărţi-interviu cu un om care a făcut şi a scris istorie. Chiar şi istorie românească. Este vorba de britanicul Ivor Porter. Lucrarea îi aparţine Marilenei Lică-Maşala şi poartă titlul de „Ultimul interviu”. Apărută la Iaşi, la Editura Sympoesium, cartea este un omagiu adus marelui diplomat şi om politic britanic. Scrisă în limbile română, engleză şi franceză, ea readuce în istoriografia românească pagini de istorie pe care praful s-a aşezat mult prea devreme. Volumul cuprinde şi o serie de mărturii şi gânduri cu privire la Ivor Porter semnate de personalităţi precum Alteţa Sa Regală, Principele Radu al României şi Excelenţa Sa, dr. Ion Hinga, ambasadorul României în Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord.

Odată cu revenirea României în rândul statelor democrate, începând cu 1990, au apărut o serie de mărturii despre perioada războiului mondial care a dus la impunerea comunismului şi în România. Printre cele mai interesante voci care au încercat să coboare în ţărână unul dintre vălurile care acopereau ochii lui Clio în istoria României a fost britanicul Ivor Porter. Povestea lui este cunoscută datorită memoriilor publicate în lucrarea “Operaţiunea Autonomus”. Porter a ajuns în România ca profesor de limbă engleză cu puţin înainte de declanşarea războiului mondial. A cunoscut spiritul poporului român, istoria şi tradiţiile lui şi a fost martorul tăcut al dramei prin care acesta a trecut. Ivor Porter a fost recrutat în timpul războiului de către Special Operation Executive (o agenţie secretă înfiinţată de Churchill pentru a organiza grupări de rezistenţă în statele ocupate de Germania) şi datorită cunoştinţelor sale despre România a fost trimis să ia legătura cu Maniu şi să anunţe pe liderii politici români că statele occidentale abandonaseră statul român puterii sovietice. Ivor Porter a cunoscut adevăratul univers al României implicată într-un război pe care nu şi-l dorea. A văzut drama lui Maniu şi Antonescu care nu voiau să accepte că soarta naţiunii pe care o reprezentau era decisă deja, a fost martorul zbaterii tânărului rege Mihai şi, deşi închis, a privit cu emoţie şi nerăbdare actul de la 23 august şi toate urmările sale. Ivor Porter a rămas în preajma familiei regale până când regele a abidicat ca urmare a şantajului la care a fost supus. Porter l-a admirat pe regele Mihai pentru curajul său şi a suferit ani de zile pentru prietenii săi rămaşi în România şi pentru nedreptatea făcută României.

Cu toate că pentru Ivor Porter au urmat mulţi ani de carieră diplomatică în slujba patriei sale, finalul vieţii a închis cercul început în tinereţile sale. S-a simţit dator faţă de România prezentă în sufletul său, faţă de autorităţile care nu l-au ucis odată ce fusese prins pe timp de război în calitate de agent SOE, prin urmare, inamic. S-a reîntâlnit cu regele Mihai, i-a scris acestuia biografia şi a vizitat din nou România. Destinul care l-a legat pe Ivor Porter de ţara noastră s-a manifestat şi în ultimii ani ai vieţii sale atunci când ultimul său interviu a fost luat de o româncă. Prin intermediul Marilenei Lică-Maşala, Ivor Porter a transmis gândurile sale românilor. “Ultimul interviu” este o pagină din istoria României necesară restabilirii imaginii noastre despre trecutul apropiat. Lucrarea reprezintă o sursă valoroasă pentru istoria imaginarului, prin prisma mărturiilor lui Ivor Porter despre emoţiile şi acţiunile românilor în faţa acelor evenimente dramatice din istoria noastră. „Amintirile mele cele mai vii sunt legate de oamenii care s-au opus comunismului, luptând cu tenacitate ca să rămână liberi, luptă care a fost în cele din urmă pierdută”, îşi aminteşte britanicul în interviu.

Ivor Porter i-a întâlnit în perioada în care a fost întemniţat şi mai apoi în anii care au urmat loviturii de stat de la 23 august pe majoritatea liderilor politici importanţi ai României. În afara regelui Mihai, a fost impresionat de personalitatea puternică a lui Iuliu Maniu: „Maniu, care purta o mustaţă mică şi fină, a rămas neclintit când afară a avut loc o explozie ce a zguduit ferestrele. Ministrul şi cu mine ne-am aplecat capetele sub masă. Când ne-am revenit, Maniu mă aştepta nemişcat să-mi termin fraza”. Ivor Porter ne mai redă, printre alţii, portretele lui Rică Georgescu, Piki Vasiliu, Eugen Cristescu, Ana Pauker, Lucreţiu Pătrăşcanu. Martor viu al istoriei României de la jumătatea secolului al XX-lea, Ivor Porter este un izvor de lumină necesar pentru a putea înţelege mai bine acel tumult social cu efecte atât de puternice asupra noastră.

Simpozionul Internațional „Experimentul Pitești" – PERT, 13, Pitești, 27-29.09.2013

Rezoluție[1]

Noi, participanții la Simpozionul Internațional *„Experimentul Pitești – reeducarea prin tortură"*, ediția a XIII-a, Pitești, 27-29 septembrie 2013, am adoptat următoarele:

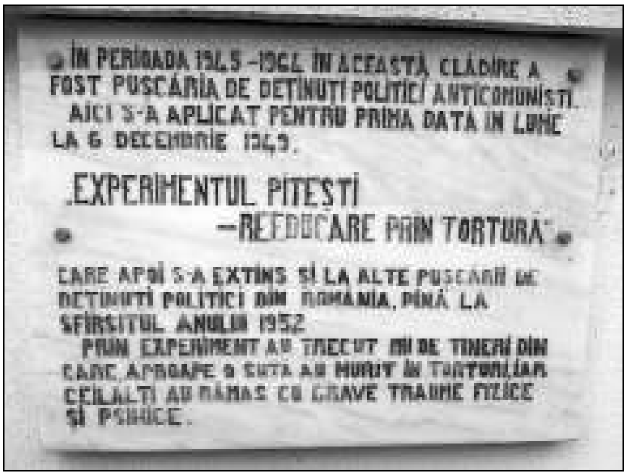
1. Cerem încetarea persecuțiilor și proceselor intentate școlilor românești din Transnistria și orașul Bender (Tighina);
2. Urgentarea acțiunilor pentru realizarea *Muzeului Memorial „Experimentul Pitești"* și *„Muzeul Memorial al Rezistenței Anticomuniste Făgăraș",* ca părți componente ale rețelei muzeistice naționale și internaționale și susținerea procesului de realizare a memorialelor deportaților (Bărăgan și altele);
3. Acces fără restricții la arhivele publice românești;
4. Includerea în grilele de programe ale instituțiilor media publice a emisiunilor educative și a filmelor documentare referitoare la represiunea comunistă în România, la orele de mare audiență;
5. Introducerea studierii istoriei naționale din perioada dictaturii comuniste și *„Experimentul Pitești"* în curicula de învățământ de toate gradele, în conformitate cu statutul acordat de Comunitatea Europeană;
6. Simplificarea procedurilor de redobândire a cetățeniei române retrase abuziv exilaților români de pretutindeni și reconfirmarea cetățeniei române pentru etnicii români din Basarabia, nordul Bucovinei, ținutul Herța, inclusiv raioanele de est și orașul Tighina;
7. Sprijinirea de către statul român a înființării și dezvoltării de școli și biserici romanești, a folosirii neîngrădite a limbii române și a difuzării culturii române în zonele din afara granițelor României unde locuiesc grupuri compacte de etnici români;
8. Introducerea unei zile naționale pentru comemorarea foștilor deținuți și deportați politic;
9. Scoaterea organizațiilor și a însemnelor comuniste în afara legii;

Închisoarea de la Pitești

10. Respectarea obligatorie a însemnelor naționale ale României;
11. Interzicerea extragerii aurului prin utilizarea tehnologiilor bazate pe cianuri și a extragerii gazelor de șist prin tehnologia „fracturării hidraulice";
12. Revizuirea de către Parlamentul Român a legii 221/2009 pentru reducerea ambiguității formei actuale;
13. Reducerea prin lege a pensiilor foștilor torționari ai deținuților politici anticomuniști la nivelul minim garantat.

Pitești, 29 septembrie 2013

Placheta de la intrarea în închisoare

[1] Documentul ne-a fost adus la redacție de către prof. univ. dr. Ilie Popa

Curiozităţi istorice despre Piteşti

culese de prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

…la temelia primei şcoli publice din Piteşti, „Nicolae Simonide", la 17 mai 1884 s-a depus un pergament care consemnează numele regelui Carol I, al lui I.C. Brătianu, preşedintelui Consiliului de Miniştri şi ministru de război, al ministrului cultelor şi instrucţiunii publice, P.S. Aurelian, al primarului Piteştiului, Ion I. Rădulescu, al prefectului judeţului Argeş, Scarlat Trăsnea, precum şi semnătura episcopului Ghenadie de Argeş?[1]

…în documentele păstrate din fondul Primăriei Piteştiului, la filiala judeţului Argeş a Direcţiei Generale a Arhivelor Statului, se păstrează o notă a arhitectului oraşului care descrie proiectul viitorului edificiu municipal? Viitoarea Primărie, conform proiectului din 10 februarie 1884, trebuia ridicată în Grădina publică şi avea două faţade: una spre Bulevard, iar cealaltă spre curte, adică spre strada Bălaşa. Edificiul trebuia să cuprindă Primăria, Judecătoria de Pace, o parte din Camerele Curţii cu Juri. De asemenea, proiectul cuprindea şi un apartament pentru primirea regelui, precum şi un salon pentru şedinţele primăriei. Suprafaţa construcţiei trebuia să fie de 1.200 de metri pătraţi, iar înălţimea să fie de şase metri. Costul construcţiei se ridica la 202.500 de lei[2], în condiţiile în care veniturile nete ale Primăriei Piteşti erau pentru anul 1884/1885 în valoare de 388.519,50 lei[3].

…în 1885 existau în Piteşti 25 de fabrici? Acestea produceau: bere, băuturi răcoritoare, cărămizi, lumânări de ceară şi lumânări de seu, postav. Dintre acestea, 12 erau cuptoare de pâine şi patru erau tăbăcării[4].

…în secolul al XIX-lea, în fiecare semestru, o comisie a Primăriei Piteşti, care se ocupa de *„salubritatea publică şi privată"*, trebuia să prezinte un raport Consiliului comunal în care să consemneze şi *„modul de alimentaţiune"* al populaţiei oraşului? Potrivit unui astfel de raport, din ianuarie 1888, când populaţia oraşului era de 11.058 de locuitori, putem identifica modul de hrănire al piteştenilor: *„Alimentele variază foarte mult după starea de avuţie şi după timp. Populaţia avută îşi procură alimente de bună calitate, suficiente şi variate, după sezon. Nu este tot aşa şi cu populaţiunea săracă. Aceasta se hrăneşte mai adesea cu puţin lapte, un ou, brânză sărată şi iar cu puţină carne fiartă sau pastramă. În posturi, pe care toţi săracii le ţin foarte riguros, hrana lor este cu totul insuficientă şi se compune din pâine sau mămăligă, varză acră, fasole, ceapă sau, dacă postul este vara, se hrănesc cu vegetale, precum urzici, ştir, castraveţi şi fructe"*[5].

…Armand Călinescu (1893-1939), ca fiu al Argeşului, a realizat mai multe proiecte care vizau îmbunătăţirea vieţii locuitorilor din zona Piteşti? Astfel, la 4 august 1938, în condiţiile în care era ministru de interne şi interimar la Ministerul Educaţiei Naţionale (20 iunie – 4 decembrie 1938), a pus piatra de temelie pentru clădirea unui cămin care să adăpostească 200 de copii veniţi de la ţară pentru a învăţa o meserie. Căminul se va da în folosinţă în 1941 (clădirea actualului Colegiu Tehnic „Armand Călinescu"), pe strada numită atunci Mircea-Vodă şi va adăposti ucenici până în 1955. Alte proiecte de interes obştesc la care a contribuit Armand Călinescu au fost pavarea străzilor „Viilor", „Craiovei", „Trivalea", precum şi asanarea cimitirului orăşenesc.

---

[1] D.G.A.S., filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti*, ds.16/1884, f.1.
[2] Ibidem, ds.19/1884, f.1.
[3] Ibidem, ds. 3-1888, f.19.
[4] Ibidem, ds. 8/1886, f.12.
[5] Ibidem.

Grigore Vieru – bust comemorativ pe soclu de marmură, amplasat în zona Curţii de Conturi Piteşti